

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Diplomová práce

Velikost veřejného sektoru ve světě

Bc. Nina Birlea

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Nina Bîrlea

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Velikost veřejného sektoru ve světě

Název anglicky

The size of the public sektor

Cíle práce

Hlavním cílem práce je porovnat velikost veřejného sektoru ve vybraných zemích a jeho dopad na poskytované služby s ohledem na rozdílné způsoby vlády. Hlavní cíl bude konkretizován pomocí cílů dílčích.

Metodika

Práce bude rozdělena na tři části. První část bude rešeršního charakteru, kdy bude provedena analýza dokumentů.

Druhá část bude praktického charakteru. V této části bude využita analýza a komparace. Pro zpracování praktické části budou použity matematicko-statistické metody jako časové řady. Dále budou použity relativní ukazatele jako poměry a podíly: podíly veřejných výdajů na HDP, podíl veřejných příjmů na HDP, poměr veřejných výdajů na obyvatele.

Poslední část bude představovat syntézu zjištěných výsledků.

Doporučený rozsah práce

60-80

Klíčová slova

Veřejné výdaje, HDP, výdaje, příjmy,

Doporučené zdroje informací

DI MATTEO, Livio, 2013. Measuring government in the twenty-first century: an international overview of the size and efficiency of public spending. [Vancouver, British Columbia]: Fraser Institute. ISBN 978-0-88975-274-0.

DVOŘÁK, Pavel, 2008. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

FLYNN, Norman a Alberto ASQUER, 2016. Public Sector Management. SAGE. ISBN 9781473994522.

PEKOVÁ, Jitka, 2011. Veřejné finance: teorie a praxe v ČR. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-698-1.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Irena Benešová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Velikost veřejného sektoru ve světě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2021

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce doc. Ing. Ireně Benešové, Ph.D., za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Velikost veřejného sektoru ve světě

Abstrakt

Práce je věnována velikosti veřejného sektoru ve třech vybraných státech: USA, Německu a Rumunsku. Hlavním cílem práce bylo zhodnotit, jak velikost veřejného sektoru ovlivňuje hospodářský růst a sociální situaci ve vybrané zemi. Dílčím cílem práce bylo provést měření velikosti veřejného sektoru. Pozornost byla věnována také aspektům jako úroveň zdraví a vzdělávání. Prvním dílčím cílem práce bylo srovnat velikost a účinnost veřejného sektoru ve třech zemích, které mají odlišný politický režim.

Práce obsahuje analýzu velikosti veřejných výdajů, veřejných příjmů, ekonomického vývoje třech vybraných zemí. Dále je provedeno zhodnocení pružnosti veřejných výdajů, vypočítán Giniho koeficient, provedena korelační analýza mezi vybranými ukazateli.

Hlavním zjištěním provedené analýzy je to, že velikost veřejného sektoru skutečně ovlivňuje kvalitu a objem poskytovaných veřejných služeb. Čím vyšší jsou veřejné výdaje, tím lepší a kvalitnější je vzdělání ve státě, tím lepší podmínky jsou ve zdravotnictví, alespoň co se týče vybraných ukazatelů.

Klíčová slova: Veřejný sektor, veřejné výdaje, veřejné příjmy, Giniho koeficient, korelační analýza, ekonomický vývoj, HDP, velikost veřejného sektoru, pružnost veřejných výdajů, fiskální politika.

The size of the public sector

Abstract

The work is devoted to the size of the public sector in three selected countries: the USA, Germany and Romania. The main goal of the work was to evaluate how the size of the public sector affects economic growth and the social situation in the selected country. A partial goal of the work was to measure the size of the public sector. Attention was also paid to aspects such as the level of health and education. The first partial goal of the work was to compare the size and efficiency of the public sector in three countries that have different political regimes.

The work contains an analysis of the size of public expenditure, public revenues, economic development of three selected countries. Furthermore, an evaluation of the flexibility of public spending is performed, the Gini coefficient is calculated, and a correlation analysis between selected indicators is performed.

The main finding of the analysis is that the size of the public sector actually affects the quality and volume of public services provided. The higher the public expenditure, the better and better education in the state, the better the conditions in health care, at least in terms of selected indicators.

Keywords: public sector, public expenditure, public revenue, Gini coefficient, correlation analysis, economic development, GDP, size of public sector, flexibility of public expenditure, fiscal policy.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Měření velikosti veřejného sektoru – ukazatele	15
3.1 Podíl veřejných výdajů na HDP	15
3.2 Podíl veřejných příjmů na HDP	17
3.3 Poměr veřejných výdajů na obyvatele	18
3.4 Podíl zaměstnanosti ve veřejném sektoru na celkové zaměstnanosti	18
3.5 Pružnost veřejných výdajů	19
3.6 Měření účinnosti veřejných výdajů – použité nástroje měření	20
3.6.1 Giniho koeficient	21
3.6.2 Korelační analýza	22
3.6.3 Metoda MinMax	23
3.6.4 Rahnova křivka	24
4 Veřejný sektor	26
4.1 Součásti veřejného sektoru a veřejné služby.....	27
4.2 Výdaje a příjmy ve veřejném sektoru	28
4.3 Principy řízení veřejného sektoru.....	30
5 Porovnání velikosti veřejného sektoru ve vybraných zemích	32
5.1 Charakteristika veřejného sektoru ve vybraných zemích.....	32
5.1.1 USA	33
5.1.2 Rumunsko	38
5.1.3 Německo	41
5.2 Porovnání veřejného sektoru ve vybraných zemích.....	44
5.2.1 Podíl veřejných výdajů na HDP ve vybraných zemích	50
5.2.2 Podíl veřejných příjmů na HDP ve vybraných zemích.....	51
5.2.3 Poměr veřejných výdajů na obyvatele ve vybraných zemích.....	52
5.2.4 Pružnost veřejných výdajů ve vybraných zemích.....	54
6 Měření účinnosti vlády na sociálních výsledcích ve vybraných zemích.....	57
6.1 Giniho koeficient pro stanovení příjmové nerovnosti pro celou populaci pro příjem po zdanění ve vybraných zemích.....	57
6.2 Korelační analýza mezi veřejnými výdaji ve vybraných zemích a úrovni vzdělání	59
6.3 Korelační analýza mezi veřejnými výdaji ve vybraných zemích a úrovni zdravotní péče	63

7 Výsledky a diskuse	68
8 Závěr	71
9 Seznam použitých zdrojů	73
10 Přílohy	78
10.1 Statistické údaje Rumunsko	78
10.2 Statistické údaje USA	79
10.3 Statistické údaje Německo	80

Seznam obrázků

Obrázek 1 Nástroje a cíle fiskální politiky	15
Obrázek 2 Giniho koeficient.....	21
Obrázek 3 Rahnova křivka	25
Obrázek 4 Vládní výdaje ve Spojených státech.....	36
Obrázek 5 Povinné veřejné výdaje v USA	37
Obrázek 6 Nepovinné veřejné výdaje v USA	37
Obrázek 7 Struktura veřejných výdajů v Rumunsku	40
Obrázek 8 Struktura výdajů na sociální zabezpečení v Rumunsku	41
Obrázek 9 Struktura veřejných výdajů v Německu	43
Obrázek 10 Struktura výdajů na sociální zabezpečení v Německu	44
Obrázek 11 Tempo růstu HDP ve vybraných zemích (2012–2020) (%).....	48
Obrázek 12 Vývoj HDP na jednoho obyvatele ve vybraných státech (v tis. USD)	49
Obrázek 13 Podíl veřejných výdajů na HDP ve vybraných státech (v %)	51
Obrázek 14 Podíl veřejných příjmů na HDP ve vybraných státech (v %)	52
Obrázek 15 Podíl veřejných výdajů na obyvatele v USA, Rumunsku a Německu (v USD)	53

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled ukazatelů použitých v práci	45
Tabulka 2 Pružnost veřejných výdajů ve vybraných zemích	55
Tabulka 3 Giniho koeficient ve vybraných zemích (za rok 2018)	57

Tabulka 4 Korelační analýza veřejné výdaje na vzdělání a úrovní vzdělanosti ve vybraných státech (2012-2019)	59
Tabulka 5 Korelační analýza veřejných výdajů na vzdělání (% od HDP) a počtu žáků na jednoho učitele ve školství ve vybraných státech (2012-2019).....	61
Tabulka 6 Korelační analýza veřejných výdajů do oblasti zdravotnictví a počtu nemocničních lůžek na tisíc obyvatel ve vybraných zemích (2012-2019).....	63
Tabulka 7 Korelační analýza veřejných výdajů do oblasti zdravotnictví a % lidí s rizikem „ožebračujících výdajů“ ve vybraných státech (2012-2019)	65
Tabulka 8 Statistika veřejných výdajů a příjmů v Rumunsku	78
Tabulka 9 Statistika veřejných výdajů a příjmů v USA	79
Tabulka 10 Statistika veřejných výdajů a příjmů v Německu	80

1 Úvod

Problematika cílů, hranic a možností vlády v oblasti regulace ekonomiky je jedním z centrálních témat jak v ekonomické teorii, tak i v reálné ekonomické praxi. Zajímavé je, že míra působení vlády je ve mnoha ohledech zajištěna velikostí veřejného sektoru. Jeho optimální velikost je však velice těžko stanovena. Změna velikosti veřejného sektoru je z historického hlediska běžným jevem a závisí na komplexu globálních, sociálně-politických, ekonomických a finančních faktorů. Při tom je evidentní, že veřejný sektor hraje významnou roli v každé moderní národní ekonomice.

Velikost veřejného sektoru by měla odpovídat jeho účinnosti, která vyplývá z poměru mezi velikostí vstupů do veřejného sektoru a velikostí výstupů. V tomto ohledu problémem se stává objektivní měření výstupů, zejména když se jedná o globální ukazatele.

Podle Megginsona (2016, s. 10) pro konec 20. a začátek 21. století je jednoznačně charakteristický globální trend snižování státního vlastnictví a zapojení státu do provozu komerčních podniků. V současných podmínkách téma oživení ideologie, zejména ve skupině BRICS¹ a dalších rozvíjejících se ekonomikách, které znamená udržení kontroly nad životně důležitými národními aktivy, podporu vývoje „národních šampionů“² v globálně konkurenčních odvětvích a investování prostřednictvím kontrolovaných státem institucí, zůstává velice diskutabilním a problematickým. Spolu s tím řešení daného problému do značné míry závisí na odbornosti používaného přístupu. I přes to však existuje řada faktorů, které podporují opačný trend.

V souvislosti s velkým významem veřejného sektoru a důležitostí zkoumání jeho vlivu na jiné oblasti, tato diplomová práce se zabývá problematikou měření velikosti veřejného sektoru na světě, aby bylo možné určit jeho účinnost, nastavit optimální velikost a zhodnotit dopad na sociálně-ekonomické sféry.

¹ BRICS – akronym prvních písmen států, které jsou členy organizace: Brazílie (Brasil), Rusko (Russia), Indie (India), Čína (China), Jižní Afrika (South Africa).

² Pod pojmem „národní šampioni“ se rozumí státem vlastněné podniky, které jsou oligopolistické nositeli rozvoje špičkových technologií a mají dostatečný přísun státních financí (Jiráňková, 2017).

Velikost vlády a veřejného sektoru se liší v různých státech. Vždy záleží na tom, jak je stát rozvinutý, jakou má ekonomiku, jakou má politiku při přerozdělování veřejných příjmů, jakou má fiskální politiku apod. Proto pro účely této práce byly zvoleny tři státy, které se liší jednak svou ekonomickou úrovní, strukturou veřejných výdajů a lze předpokládat, že také velikostí veřejného sektoru, což bude předmětem analýzy této práce. Jedná se o Spojené státy americké, Rumunsko a Německo. Spojené státy mají velmi silnou ekonomiku a zároveň jsou světovou velmocí. Německo je jedním z největších a ekonomicky nejvyspělejších států nejenom v Evropské unii, ale v celém světě. Rumunsko je státem, který přistoupil k Evropské unii v roce 2007 a je stále ve stádiu ekonomického rozvoje. Proto porovnání veřejného sektoru v těchto zvolených státech bude velmi zajímavé.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

S ohledem na rozsáhlé téma diplomové práce jsou stanoveny jeden hlavní a dva dílčí cíle. Hlavním cílem práce je zhodnotit, jak velikost veřejného sektoru ovlivňuje hospodářský růst a sociální situaci ve vybrané zemi. Dílčím cílem práce je provést měření velikosti veřejného sektoru. Pozornost je věnována také aspektům jako úroveň zdraví a vzdělávání.

Prvním dílčím cílem práce je srovnat velikost a účinnost veřejného sektoru ve třech zemích, které mají odlišný politický režim. Pro analýzu jsou zvoleny Spojené státy americké, tedy prezidentská republika a zastupitelská demokracie; dále pak Německo, které představuje federativní parlamentní republiku, a Rumunsko, tj. poloprezidentská republika.

2.2 Metodika

Tato část diplomové práce je věnována popisu metodiky a konkrétně metod měření velikosti veřejného sektoru.

V rámci zpracování diplomové práce jsou použity různé odborně výzkumné metody, které by měly zajistit objektivitu a odpovídající kvalitu akademické práce. Nejprve jsou uvedeny cíle práce a je popsána metodika jejího zpracování. Úvodní kapitoly pojednávají o způsobech měření velikosti veřejného sektoru a o nástrojích měření účinnosti veřejných výdajů. Dále se pozornost věnuje definici a prvkům veřejného sektoru. Tyto informace jsou zpracovány metodou literární rešerše na základě primárně českých, ale také zahraničních literárních zdrojů.

V praktické části práce dochází k porovnání velikosti veřejného sektoru ve vybraných zemích a měření účinnosti vlády na sociálních výsledcích v těchto zemích. Po popisu krátké charakteristiky veřejného sektoru ve zvolených státech a po určení základních ukazatelů spojených s jeho velikostí jsou provedeny analýzy veřejných výdajů

v USA, Německu a Rumunsku. Na konci práce metodou syntézy a dedukce je vypracováno shrnutí získaných výsledků.

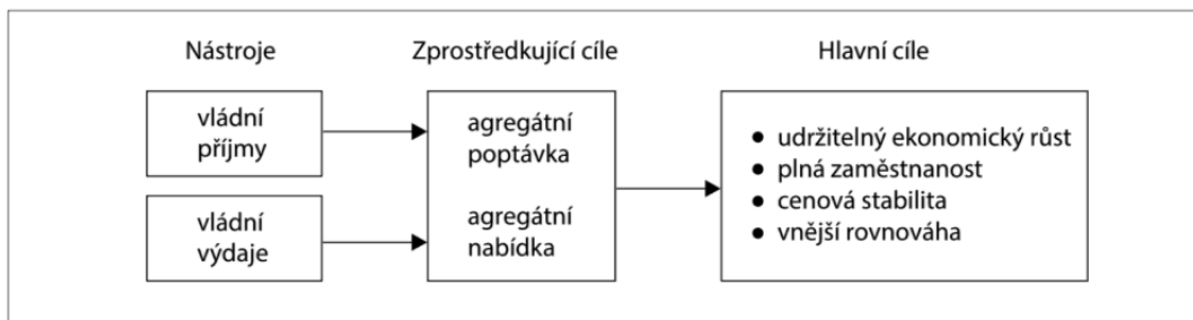
Pro zpracování statistické analýzy budou použity matematicko-statistické metody jako časové řady (zkoumat se bude období od roku 2012 do roku 2020). Jedná se o posloupnost srovnatelných dat v určitých časových intervalech. V případě analýzy dat v této práci se jedná o časové intervaly roční, celkem tedy 9 intervalů. Časové řady mohou mít podobu intervalových časových řad a okamžikových časových řad. V této práci budou analyzovány časové řady intervalové.

Dále budou použity relativní ukazatele jako poměry a podíly: podíly veřejných výdajů na HDP, podíl veřejných příjmů na HDP, poměr veřejných výdajů na obyvatele. Dále bude zkoumána pružnost veřejných výdajů a Giniho koeficient. Všechny výsledky jsou komentovány s přihlédnutím k jiným ekonomickým událostem v zemi. Jednotlivé ukazatele jsou detailněji popsány v následující kapitole – Měření velikosti veřejného sektoru – ukazatele. Bude provedena deskriptivní analýza proměnných s použitím grafického vyobrazení výsledků.

3 Měření velikosti veřejného sektoru – ukazatele

Jak uvádí Jurečka (2017, s. 211) pro naplnění cílů fiskální politiky každé země se používá řada nástrojů, mezi nimiž hlavními jsou vládní příjmy a vládní výdaje. Vztah mezi těmito ukazateli a cíli lze znázornit následujícím obrázkem (viz Obrázek 1).

Obrázek 1 Nástroje a cíle fiskální politiky

Zdroj: Jurečka, 2017

V podstatě jde o to, že výše vládních čili také veřejných výdajů a příjmů je základním ukazatelem, který ovlivňuje rozsah veřejného sektoru v určitém státě nebo regionu. Právě proto je zapotřebí, aby rozsah výdajů na tento sektor byl úměrný hospodářským možnostem zkoumaného subjektu. Pomocí ukazatelů, které umožňují komparaci veřejného sektoru, je také možné určení jeho rozsahu v čase (ve vývoji) a v prostoru, tedy mezi jednotlivými státy nebo regiony. Takové porovnání se stává velmi vhodným pro hodnocení významných ekonomických a sociálních parametrů.

Následující podkapitoly diplomové práce popisují hlavní ukazatele pro měření velikosti veřejného sektoru, ke kterým patří podíl veřejných výdajů a příjmů na HDP, poměr veřejných výdajů na obyvatele, podíl zaměstnanosti ve veřejném sektoru na celkové zaměstnanosti a také pružnost veřejných výdajů.

3.1 Podíl veřejných výdajů na HDP

Podle definice uvedené Maaytovou a kol. (2015, s. 48) veřejné výdaje to jsou takové aktivity veřejných financí, které představují výstup z veřejných rozpočtů. Jejich smyslem je finanční krytí cílů jednotlivých veřejných politik na různých úrovních

(například na úrovni centrální vlády či na úrovni samosprávy). Obvykle se veřejné výdaje klasifikují dle funkce, ekonomických kategorií, organizace, fondů, rozpočtových položek a programů, ale pro jejich zařazení se běžně používají dvě hlediska: ekonomické a funkční.

Tak z ekonomického hlediska jde o běžné a kapitálové výdaje, kde běžnými jsou výdaje používané pro zabezpečení provozní činnosti ve své rozpočtové kapitole a opakující se v průběhu roku, zatímco kapitálovými jsou výdaje pro určité případy, tzv. ad hoc výdaje, které mají zajistit uspokojení veřejnosti do budoucna. Z funkčního hlediska veřejné výdaje jsou členěny podle základních typických činností, kam tyto veřejné výdaje směřují (například, obrana, školství, zdravotnický sektor atd.) (Maaytová a kol., 2015, s. 49).

Podle Holmana (2011, s. 596) podíl veřejných výdajů v posledním století stoupal ve všech zemích, což bylo způsobeno především rostoucím významem veřejných statků ve vyspělých společnostech jakož i intenzivnějším přerozdělováním. K dalším důvodům také patří tlaky zájmových skupin a bujení byrokracie. Maaytová a kol. (2015, s. 49-50) však podotýkají, že rostoucí dynamika veřejných výdajů je ovlivněna řadou demografických, technologických, sociálních, politických, demonstračních a ekonomických faktorů. V rámci zkoumané problematiky je také nezbytné zmínit i Wagnerův zákon, dle kterého „*podíl veřejných výdajů na národním produktu roste s růstem důchodu na jednoho obyvatele, resp. s hospodářským rozvojem země*“ (Maaytová a kol., 2015, s. 50). Ekonomický rozvoj země je při tom definován jako hrubý domácí produkt vydělený počtem obyvatel země (Lipovská, 2017, s. 136).

Pokud jde o podíl veřejných výdajů na HDP, jedná se o to, jak stát přerozděluje HDP. Tento ukazatel je obvykle vypočítán v procentech z HDP podle vzorce

$$(VVS / HDP) * 100 \tag{1}$$

kde VVS znamená velikost veřejného sektoru, HDP je hrubým domácím produktem.

Výsledkem poměru je možnost posoudit sociálně politickou orientaci vlády. Tak například podíl veřejných výdajů na HDP liberální země (USA) je cca 35 %, zatímco u sociálně orientovaných zemí tento podíl je 60 %. V České republice se tento ukazatel pohybuje na úrovni 42-49 % (Maaytová a kol., 2015, s. 17). Podle Tomeše (2008, s. 30)

velikost veřejných výdajů v ekonomice také dovoluje vyměřit přítomnost vlády v hospodářství. Podle stejného zdroje se veřejné výdaje skládají z vládní spotřeby a transferů, kde velký objem spotřeby ze strany vlády označuje její angažovanost v oblasti nákupu zboží a služeb. Pokud je podíl transferů na HDP vysoký, znamená to, že země má výraznou sociální nebo strukturální politiku.

3.2 Podíl veřejných příjmů na HDP

Podle Ochrany a kol. (2010, s. 88) informace na straně veřejných příjmů může být použita k tomu, aby se zjistilo, z jakých zdrojů vláda získává veřejné příjmy. Tyto příjmy se dále používají ke krytí veřejných výdajů a jejich většinu zpravidla tvoří daňové příjmy. Sestávají obvykle ze státního rozpočtu, krajových rozpočtů, rozpočtů obcí či organizačních složek státu.

Jak popisují Hamerníková a Maaytová (2007, s. 56) veřejné příjmy se běžně člení na neúvěrové (daně, pojistné a poplatky), úvěrové (půjčky) a ostatní (výnosy z prodeje majetku). Z jiného hlediska mohou být ale rozdělené podobně veřejným výdajům na běžné a kapitálové, tedy opakující se a jednorázové. Mikušová Meričková a kol. (2011, s. 28) klasifikují veřejné příjmy na daňové a nedaňové, ale poukazují taktéž na možnost jejich třídění na obligatorní a dobrovolné.

Jednou z nejpodstatnějších složek veřejných příjmů jsou daňové příjmy, které je možné odlišit podle právních a ekonomických aspektů. To znamená, že z právního hlediska daní je platba s názvem „daň“, kdyžto z ekonomického hlediska jde o všechny povinné platby veřejnému sektoru splňující charakteristiky daňových příjmů (Maaytová a kol., 2015, s. 108). Tady je třeba podotknout, že pro mezinárodní srovnávání nenávratného způsobu rozdělení HDP jakož i daňového zatížení se využívá daňová kvóta, případně souhrnná daňová kvóta, pokud do ukazatele daně jsou zahrnuty příspěvky na sociální politiku, veřejné zdravotní pojištění a také všeobecné příjmy daňového charakteru (Peková, 2011, s. 29). Mimo daňové příjmy velkou část státních příjmů činí pojistné na sociální zabezpečení, ale také poplatky, pokuty, příjmy z dotací, dividendy z akcí atd. (Lipovská, 2017, s. 136).

Pokud jsou veřejné výdaje vyšší než veřejné příjmy, dochází k rozpočtovému deficitu, tedy fiskální nerovnováze. Pro zamezení tohoto deficitu je třeba tvořit rezervy v rozpočtech na neplánované příjmy.

3.3 Poměr veřejných výdajů na obyvatele

Veřejné výdaje mohou být taktéž zkoumány z pohledu jejich poměru na obyvatele. Tento relevantní ukazatel umožňuje provést srovnání mezi vybranými státy a používá se spolu s elasticitou veřejných výdajů, detailněji probranou v podkapitole 3.1.5. Veřejné výdaje na jednoho obyvatele se vztahují k relativnímu typu ukazatele veřejných výdajů, které dovolují porovnat jednotlivé země z hlediska různých druhů ukazatelů (Maaytová a kol., 2015, s. 51).

3.4 Podíl zaměstnanosti ve veřejném sektoru na celkové zaměstnanosti

Zaměstnanost je dalším z faktorů, které mají vliv na velikost veřejných výdajů, protože čím je nezaměstnanost vyšší, tím více vládních prostředků musí stát vynakládat. Ukazatel celkové zaměstnanosti je definován různě, ale podle Nového a Suryňka (2006, s. 110) jde o skutečnost, že *„část ekonomicky aktivního obyvatelstva si prostřednictvím svého zapojení se do pracovního procesu zabezpečuje prostředky pro zajištění své existence a uspokojování svých potřeb“*, přičemž úroveň zaměstnanosti zpravidla vyjadřuje poměr mezi počtem ekonomicky aktivních pracujících obyvatel a jeho celkovým počtem.

Velkou roli tu hraje i ukazatel podílu zaměstnaných osob ve veřejném sektoru, kde se veřejnou správou běžně vykonávají činnosti státní povahy. Tento sektor je vymezen podle odvětví ekonomických činností a na rozdíl od soukromého sektoru není založen na ziskovém principu. Řízení veřejného sektoru se také soustřeďuje na řízení poskytovaných služeb (například v nemocnicích, školách, domech sociální péče atd.) (Ochrana a kol., 2010, s. 43).

Zaměstnanost ve veřejném sektoru má své pozitivní i negativní stránky. K pozitivním stránkám patří to, že rozšíření zaměstnanosti ve veřejném sektoru činí trh práce

více regulovaným, kontrolovaným a poskytuje více záruk v oblasti zaměstnanosti. Vytváření pracovních míst ve veřejném sektoru také snižuje napětí na trhu práce. Obecně platí, že v mnoha vyspělých zemích je úroveň průměrné mzdy a záruky zaměstnanosti ve veřejném sektoru vyšší než v nestátním sektoru. Nicméně, nadměrné rozšiřování zaměstnanosti ve veřejném sektoru a vysoké sociální a pracovní záruky snižují mobilitu a pracovní motivaci. V tomto ohledu se v některých zemích zaměstnanost ve veřejném sektoru liší od sektoru nestátního, zpravidla nižší mzdou. Nehledě na to, osoby pracující ve státním podniku mají při nižších mzdách garanci placené dovolené a nemocenské, přičemž jejich zaměstnanost je stabilnější (Di Matteo, 2013, s. 47). Ghodseeová (2020, s. 68) uvádí, že *„postoje vůči zaměstnanosti ve veřejném sektoru odrážejí ideologické rozdíly v pohledu na to, zda je vláda více, či méně efektivní než trh“*.

3.5 Pružnost veřejných výdajů

Před tím, než dojde ke zkoumání tématu pružnosti veřejných výdajů, je nezbytné uvést tři základní způsoby, kterými se člení výdaje státního rozpočtu.

Za prvé, je možné členění podle kapitol státního rozpočtu, kde každá kapitola se následně člení na jednotlivé a detailnější ukazatele příjmů a výdajů. V České republice hlavními kapitolami jsou kupříkladu Ministerstvo práce a sociální věcí, Ministerstvo obrany, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo kultury, Kancelář prezidenta republiky atd. Za druhé, je možné vyčlenit veřejné výdaje podle jednotlivých odvětví, například bezpečnost a ochrana, sociální věci a politika zaměstnanosti, zemědělství a lesní hospodářství apod. Při takovém rozdělení lze jednoduše vymezit priority vlády, její sociálně-politické zaměření a oblasti, ve kterých se bude uplatňovat nejvíce aktivní rozpočtová politika. Posledním třetím způsobem členění veřejných výdajů je ekonomické členění podle jednotlivých transakcí, tedy běžné a kapitálové výdaje (Ochrana a kol., 2010, s. 88).

Pokud jde o flexibilitu veřejných výdajů, Dvořák (2008, s. 66) již na počátku uvádí, že zkrácení veřejných výdajů, které má za následek omezení veřejného sektoru v jeho objektivních funkcích, není vždy nutné při negativních příjmových šocích, jimiž jsou

například recese, daňové reformy atd. Nicméně při negativních výdajových šocích (války, katastrofy, recese) mohou být daňová opatření rozložena v čase, aby došlo k zamezení recesních a distorzčních důsledků prudkého zvýšení zdanění. Při jejich včasném uplatnění lze snížit objem případného rozpočtového deficitu.

Dynamika vývoje veřejných výdajů čili tzv. pružnost výdajů je obvykle zkoumána elasticitou veřejných výdajů k HDP. Jedná se o vztah mezi procentní změnou veřejných výdajů a procentní změnou HDP. Elasticita může být sledována jako obecná nebo dílčí, kde pro obecnou elasticitu platí následující vztah:

$$E = [(VV_{t+1} - VV_t)/VV_t]/[(HDP_{t+1} - HDP_t)/HDP_t] \quad (2)$$

kde E je elasticita veřejných výdajů, VV_{t+1} jsou veřejné výdaje v čase $t + 1$, VV_t jsou veřejné výdaje v čase t , HDP_{t+1} je HDP v čase $t + 1$, zatímco HDP_t je HDP v čase t . Obecná elasticita tak vypovídá o rozpočtové, fiskální a hospodářské politice vlády stejně jako o tom, v jaké fázi ekonomického cyklu se její ekonomika nachází. V případě, že je elasticita vyšší jak jedna, znamená to, že veřejné výdaje rostou rychleji než HDP (Maaytová a kol., 2015, s. 52-53).

Provazníková (2015, s. 43) popisuje, že „nižšívládní úrovněmají zpravidla vyšší elasticitu ke geografickým a individuálním preferencím než vláda ústřední“. Tato pružnost podle autorky poskytuje větší možnost ke zvolení různých objemů veřejných statků. Spolu s tím vzniká možnost experimentování a hledání nejlepších způsobů zabezpečení statků, navázání bezprostřední vazby mezi voliči a politiky, což následně vede k intenzivnější kontrole ze strany občanů (Provazníková, 2015, s. 50).

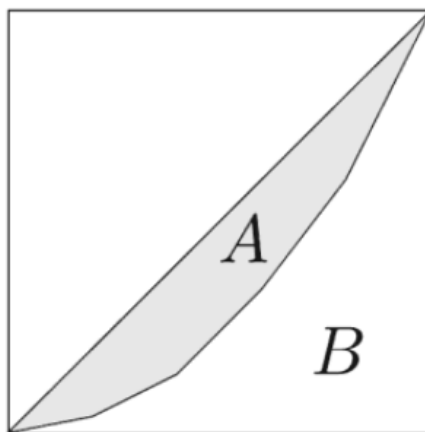
3.6 Měření účinnosti veřejných výdajů – použité nástroje měření

S ohledem na zaměření diplomové práce a metody, které se budou používat v praktické části, tato podkapitola popisuje nástroje používané pro měření účinnosti veřejných výdajů. Detailně jsou zkoumány takové metody jako Giniho koeficient, korelační analýza, metoda MinMax a Rahnova křivka.

3.6.1 Giniho koeficient

Giniho koeficient (GC) čili také Giniho index se používá pro měření rozdílu mezi absolutní rovností a skutečností a často slouží dobrou metodou pro analýzu nerovností v rozdělení bohatství či důchodů. K jeho výpočtu je zapotřebí znát ideální Lorenzovu křivku pro případ absolutní rovnosti, tedy funkci $L_i = x$, která svírá úhel 45° s osou x , a také skutečnou Lorenzovu křivku, která by měla ukázat jaké procento finančních prostředků připadá na veřejný sektor. GC se pak vypočítává jako podíl odlišnosti od absolutní rovnosti (A) ku stavu při absolutní nerovnosti ($A+B$) (viz Obrázek 2) (Bauer, 2015, s. 286).

Obrázek 2 Giniho koeficient

Zdroj: Bauer, 2015

Geometricky je Giniho koeficient poměr plochy ohraničené linií rovnoměrného rozdělení a Lorentzovy křivky (S_1) k celkové ploše trojúhelníku pod úhlopříčkou ($S_1 + S_2$), tj.

$$G = \frac{S_1}{S_1 + S_2}. \quad (3)$$

Podle Jurečky (2018, s. 332) velikost Giniho koeficientu nabývá hodnot z intervalu $(0;1)$, přičemž čím je větší stupeň nerovnosti, tím je hodnota GC blíže koeficientu jedné a naopak. To znamená, že při rovnoměrnějším rozdělení veřejných výdajů se hodnota

koeficientu blíží nule. Autor dále podotýká, že hodnota tohoto koeficientu v jednotlivých zemích se s postupem času příliš nemění, i když pokles příjmové nerovnosti je patrný například ve Francii. Ve Spojených státech amerických a Číně hodnota GC naopak v posledních letech stoupá. Země s nízkou hodnotou GC obvykle jsou považovány za sociální státy (skandinávské země, ale také Slovinsko a Česká republika) a využívají „tzv. *viditelnou ruku vlády pro přerozdělování důchodů*“, které vznikly na základě tržního mechanismu. Koncepce neviditelné ruky trhu je pak evidentní u liberálních států charakterizujících se distribuční nerovností (USA).

Vzhledem ke společensko-politickému významu odhadů získaných na základě koeficientu, Giniho koeficient je aktivně vypočítáván, diskutován a používán pro různé úrovně analýz. Jednou z neaktivnějších oblastí použití je mezistátní srovnání.

Giniho koeficient však má omezení, která se stávají nevýhodami, což je vysvětleno dvěma okolnostmi. Za prvé, relativní povaha tohoto ukazatele. Zadruhé, její rozsah asymetričnosti: jedna distribuce může být v jednom rozsahu více plynulá než jiná, v druhém méně stejná se stejnou hodnotou koeficientu pro obě distribuce. Přímé závěry ze srovnání koeficientu v různých zemích a v průběhu času proto mohou vést k chybným odhadům.

3.6.2 Korelační analýza

Korelační analýza je statistickou metodou zkoumání vztahu mezi dvěma a více náhodnými veličinami. Jako náhodné veličiny fungují v empirických studiích hodnoty proměnných či měřitelné vlastnosti zkoumaných pozorovacích objektů. Podstatou korelační analýzy je výpočet korelačních koeficientů, které mohou mít pozitivní nebo negativní hodnoty. Znak korelačního koeficientu umožňuje interpretovat směr vzájemného vztahu, zatímco absolutní hodnota poukazuje na jeho sílu (Synek, 2009, s. 40).

Způsob výpočtu korelačních koeficientů závisí na měřících měření proměnných, mezi nimiž je vztah zkoumán. Pro proměnné, měřené v kvantitativní stupnici (intervalové stupnici nebo stupnici vztahů), je třeba vypočítat hodnotu kovariance, nebo srovnávací bod, a na jeho základě pak určit lineární korelační koeficient (Pearsonův korelační koeficient) (Suchánek, 2013, s. 43).

K vyhodnocení síly a vzájemné vazby mezi proměnnými naměřenými v pořadové stupnici se používají neparametrické korelační poměry jako například Kendallův koeficient konkordance a Spearmanův korelační koeficient. Často se také používá koeficient korelace Fechnerových znaků, koeficient vícenásobné konkordance (Konkordanční koeficient). Navíc existují opatření pro hodnocení vazeb mezi dichotomickými proměnnými (Neubauer a kol., 2016, s. 252).

Fotr (2014, s. 140) uvádí, že „*korelace vystihují lineární typy závislosti, a proto jsou vhodné k modelování pouze tehdy, existuje-li předpoklad, že závislosti jsou „přibližně“ lineární*“. To naznačuje, že pokud je korelace nulová, pak lineární vztah mezi rozděleními neexistuje. Podle Kozla a kol. (2011, s. 125-126) korelační analýza obvykle je prvním stupněm analýzy vztahů, na níž navazuje regresní čili faktorová analýza. Pro lepší pochopení je třeba označit, že pokud korelační analýza se snaží určit intenzitu vztahů mezi proměnnými mezi sebou navzájem, pak regresní analýza rozlišuje závislé a nezávislé proměnné.

Korelační analýza má však svá specifika a metodiku. Je velmi důležité použít tuto metodu pouze v případě, že jsou splněny předpoklady pro výpočet jednoho nebo druhého korelačního koeficientu. Metoda korelační analýzy předpokládá nejen výpočet korelačních koeficientů, ale také povinnou kontrolu jejich významnosti, která je založena na principu testování statistických hypotéz, konstrukci intervalových odhadů korelačních koeficientů.

Existují časté případy takzvaných „falešných korelací“, které vedou k falešným závěrům. V tomto případě se při analýze vztahu mezi kvantitativními proměnnými vypočítají a analyzují parciální korelační koeficienty. (Neubauer a kol., 2016, s. 253).

3.6.3 Metoda MinMax

Vzhledem k tomu, že fungování veřejného sektoru ve mnoha ohledech je závislé na rizikových podmínkách a nejistotě, proces rozhodování je v každém jednotlivém případě založen na zkušenosti a intuici. Za takových podmínek bylo vytvořeno pravidlo MinMax a pravidlo MaxMax. MinMax čili také minimax zde „*označuje situaci, kdy pro každou*

variantu rozhodnutí vybíráme nejhorší řešení – s nejvyššími náklady – a pak výběr nejlepšího řešení“ (Palatková, 2013, s. 105).

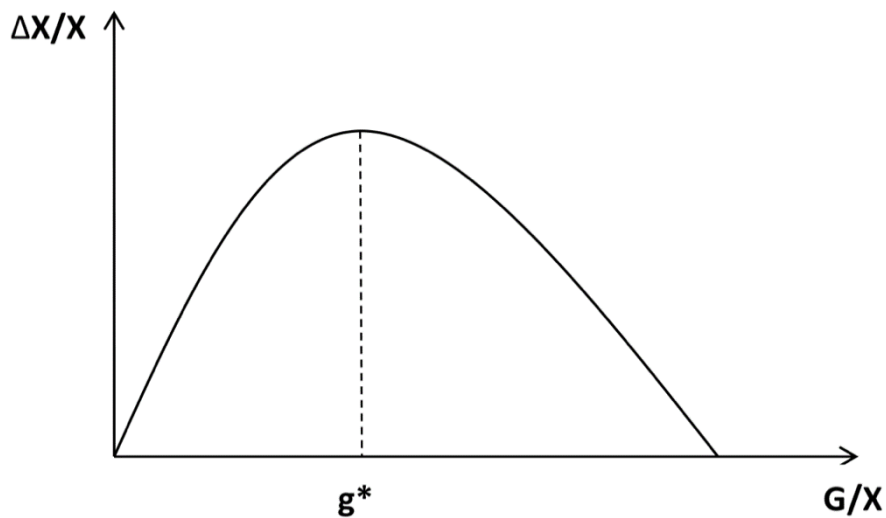
V podstatě MinMax je rozhodovací metoda, která se používá při výběru z mnoha možností uspořádaných ve formě stromu. Jejím základním principem je procházení stromu a minimalizace maximálně možných ztrát. Hodnocení koncových pozic všech možných možností je jedinou informací, kterou lze použít k určení požadované volby, protože jiné informace jednoduše nejsou k dispozici. Metoda MinMax právě popisuje, jak pomocí informací o odhadech konečných pozic lze rozhodovat o nejlepším postupu. V rámci analýzy velikosti veřejného sektoru metoda MinMax je vhodná pro vytvoření indexu efektivity každé ze zvolených pro zkoumání zemí (Demyanov a Malozemov, 2014, s. 18).

3.6.4 Rahnova křivka

Podle Wagnerova zákona růst HDP má vliv na růst veřejných výdajů, čímž se stanoví přímá vazba v subsystémech „ekonomika-stát“. Nicméně, jak se ukázalo, mezi těmito subsystémy existuje zpětná vazba, která má obrovský význam. Pokud velikost státu bude měřena podílem veřejných výdajů na HDP ($g = G / X$), pak závislost tempa hospodářského růstu země ($\Delta X / X$) na velikosti státu (g) má tvar parabolické funkce s charakteristickým pro ni bodem maxima. Taková křivka v ekonomické literatuře se nazývá Rahnova křivkou čili také Armey-Rahn curve, BARS curve a Rahn curve (Besanko a Braeutigam, 2011, s. 54).

Podstatou křivky je závislost růstu podílu veřejných výdajů na HDP na zrychlení růstu HDP a po dosažení bodu optimality (Scullyho bodu) na jeho brzdění. Na Obrázku 3 podíl veřejných výdajů na HDP ($g = G / X$) roste spolu s tempem ekonomického růstu země ($\Delta X / X$) do Scullyho bodu (g , maximální růst) a pak klesá (Islam, 2018, s. 147).

Obrázek 3 Rahnova křivka

Zdroj: vlastní zpracování

K odhadu velikosti podílu veřejných výdajů, jehož překročení hrozí poklesem absolutní výše HDP, slouží statický bod (g^*), který je za předpokladu $\lambda = 0$. V tomto případě také platí podmínka: $g^* < g^{**}$. Překročení velikosti g^{**} zavádí národní ekonomiku do režimu recese. Scullyho dynamický bod tak ukazuje požadovanou hodnotu regulátoru g , zatímco Scullyho statický bod je hraničním limitem pro zvýšení velikosti státu, který se důrazně nedoporučuje překračovat (Islam, 2018, s. 147).

Ekonometrické výpočty umožnily určit hodnoty bodů g^* a g^{**} pro různé země. Zároveň se ukázalo, že hodnota Scullyho statických bodů je v průměru o 5-6procentních bodů vyšší než hodnota Scullyho dynamických bodů. Tento interval ukazuje rozsah vládní regulace, která odděluje politiku dosažení maximálního tempa hospodářského růstu od režimu recese (Besanko a Braeutigam, 2011, s. 55).

4 Veřejný sektor

Stát hraje důležitou roli v ekonomickém životě každé moderní společnosti. K dnešnímu dni drtivá většina zemí na světě patří k zemím se smíšenou ekonomikou, což znamená, že ekonomický model těchto států předpokládá existenci veřejného sektoru ekonomiky.

V domácí literatuře neexistuje obecně uznávaná definice pojmu veřejný sektor, ale je zjevné, že se jedná o jeden z nejdůležitějších a nezbytných prvků struktury moderní společnosti, který přímo souvisí s rolí státu v ekonomice a slouží jako faktor ekonomického růstu, zajištění stability a udržitelného rozvoje, přispívá ke zlepšení odvětví v krizovém stavu a posiluje pozici země na světových trzích. Obecně se pod pojem veřejný sektor však rozumí jsou to všechny podniky, organizace a instituce, které jsou spravovány státními zaměstnanci. Stát je přitom prezentován nejen jako regulační subjekt, ale i jako vlastník.

Maaytová (2015, s. 17) definuje veřejný sektor jako podsystém smíšené ekonomiky, pro který je charakteristické společné vlastnictví a rozhodování veřejnou volbou, které se provádí na základě veřejného zájmu (potřeb společnosti). Veřejný sektor má formu veřejné správy a lze na něj nahlížet ze správního, institucionálního hlediska a také z pohledu vlastnictví, kritéria rozhodování a financování veřejných aktivit. Kraftová (2002, s. 1) vymezuje podstatu veřejného sektoru jako „*tu oblast společenské reality, která se nachází ve veřejném vlastnictví, v níž se z politického hlediska rozhoduje veřejnou volbou a uplatňuje se v ní veřejná kontrola, přičemž účelem fungování veřejného sektoru je naplňování veřejného zájmu a správa věcí veřejných*“.

Jak popisují Ochrana a kol. (2010, s. 11) ve mnoha vyspělých zemích veřejný sektor slouží regulátorem významné části disponibilních zdrojů, a proto problematika jeho financování je jednou z nejaktuálnějších v dané oblasti. Veřejné finance tady vystupují korekčním nástrojem cílů veřejných politik. Je to spojeno s tím, že veřejná politika je založena na analýze dostupnosti veřejných financí, která zkoumá, nakolik je realistické získávání financí (veřejné příjmy), jakým způsobem je možná jejich optimální alokace (veřejné výdaje) a jak veřejné finance mohou ovlivnit fungování veřejného sektoru a jeho běžnou činnost, tj. poskytování služeb a statků.

Opletalová (2007, s. 22) popisuje, že hlavními úkoly veřejného sektoru je zajištění nezbytných veřejných statků, vytvoření podmínek pro fungování soukromého sektoru, zabezpečení ekonomických statků, ale také přispívání k ekonomickému růstu, dosahování větší spravedlivosti v oblasti rozdělení statků atd.

4.1 Součásti veřejného sektoru a veřejné služby

Veřejný sektor se charakterizuje jako systém, který tvoří několik důležitých součástí. Jsou tu dva druhy aktérů čili činitelů, jimiž jsou aktéři státní správy a aktéři samosprávy. Role těchto aktérů je upravena zákonem a rozhodování se opírá na výše zmíněný veřejný zájem. Tento pojem je však velice těžko definovatelný, vzhledem k čemuž do rozhodovacího problému se často zapojují politici (Ochrana a kol., 2010, s. 17). Kraftová (2002, s. 1) podotýká, že jedním z hlavních problémů veřejného sektoru a subjektů, které v něm působí, je zajištění ekonomické a sociálně ekonomické účinnosti při realizaci správy věcí veřejných.

Ve veřejném sektoru taktéž působí řada institucí. V České republice jimi jsou například Parlament České republiky, vláda České republiky, ústřední orgány (zejména ministerstva, a hlavně Ministerstvo financí) atd. Zdroje, které jsou zapotřebí pro realizaci veřejných politik, se obvykle vymezují v rámci rozpočtové politiky, za níž odpovídá správce rozpočtové kapitoly (Ochrana a kol., 2010, s. 18).

Veřejný sektor také vykonává řadu funkcí. Ekonomická funkce například zabezpečuje veřejné statky a předchází (případně odstraňuje) následkům negativních externích dopadů. Sociální funkce spočívá v poskytování služeb pro sociálně slabé obyvatele, zatímco politická funkce dovoluje organizovat politický proces a veřejnou volbu (Opletalová, 2007, s. 22).

Pokud jde o veřejných službách, jedná se o takové služby, které slouží nejen individuálním zákazníkům, ale také společnosti či komunitě jako celku. Vzhledem k tomu jejich financování nebo spolufinancování probíhá z veřejných prostředků, které jsou k tomuto určeny. Někdy bývají veřejné služby celkově označeny za veřejný sektor (Slavík, 2014, s. 50).

Veřejné služby pak zahrnují věcné veřejné služby a správní veřejné služby. Smyslem prvních z nich je poskytnout konkrétní užitek občanům (například, zdravotnické služby, školství či veřejná doprava). Předmětem správních vládních služeb pak je obrana, veřejný pořádek, zajištění bezpečnosti státu a další způsoby regulování života společnosti (Slavík, 2014, s. 50).

Existují dva přístupy k definování obsahu veřejných služeb. První přístup bere v úvahu veřejné služby založené na teorii ekonomických výhod. Veřejná služba se tedy vyznačuje přítomností nebo nepřítomností známek veřejných statků. Veřejné služby jsou nedělitelné. Toto znamená, že spotřeba služeb jedním jednotlivcem nijak nesnižuje spotřebu služeb druhým. Vztahy nelze izolovat od každého spotřebitele služby. Spotřebitele nelze vyloučit z veřejných služeb. Spotřeba veřejných služeb není výlučným právem lidí, kteří za ně platí. Ve veřejných službách též neexistuje konkurence: spotřebitelé o veřejné služby nekonkurují. Charakteristikou státních služeb je dále nezávislost výrobních nákladů na počtu spotřebitelů. Stát také kontroluje náklady na poskytování veřejných služeb stanovováním standardů a tarifů (Slavík, 2014, s. 50).

Státní služby se v závislosti na míře nedělitelnosti a nevyločení dělí na veřejné služby čistého a smíšeného typu. Veřejné služby čistého typu se vyznačují vysokou mírou nedělitelnosti. Nelze je poskytnout individuálnímu spotřebiteli. Poskytování těchto služeb je nezbytné pro uspokojení veřejných potřeb národní, regionální a místní povahy. Poskytování veřejných služeb čistého typu často vyžaduje využití státních institucí donucovací povahy a povinného zdanění.

Většina veřejných služeb je smíšeného typu. Takové veřejné služby mají různé kombinace známek veřejných služeb a taková rozmanitost kombinací vede ke vzniku nových forem řízení a regulace ekonomických procesů (Slavík, 2014, s. 50).

4.2 Výdaje a příjmy ve veřejném sektoru

Veřejné finance jsou specifické z pohledu způsobu svého vytváření a obhospodaření peněžních fondů. Veřejné výdaje představují cílené používání zdrojů, nahromaděných ve veřejném sektoru a zaměřených na uspokojení příslušných potřeb s

cílem dosáhnout veřejného prospěchu, jakož i na realizaci přerozdělovací politiky oprávněně z pozice sociální spravedlnosti. Problém tady spočívá v tom, že při provádění veřejných výdajů je nutné, aby prostředky byly přiděleny podle zjištěných potřeb většinové masy voličů, kteří jsou daňovými poplatníky, a aby stanovené cíle byly dosaženy s dostatečnou nákladovou úrovní (Peková, 2008, s. 84). Veřejné výdaje taktéž představují náklady vyplývající z výkonu státních funkcí. Tyto náklady vyjadřují ekonomické vztahy, na jejichž základě probíhá proces rozdělování a využívání vládních prostředků v různých směrech (Opletalová, 2007, s. 49).

Obecně platí, že úkol, které jsou řešeny v oblasti výdajů veřejných prostředků, lze rozdělit do následujících skupin. První skupinou úkolů je výroba a pořízení statků a služeb, odpovědnost za uspokojení potřeb, které na sebe stát přebírá. Zpravidla takové veřejné statky buď přímo disponují vlastnostmi čistých nebo některých druhů smíšených statků, nebo patří mezi klíčové faktory pro formování těchto statků. Druhou skupinou úkolů je poskytování sociální pomoci těm členům společnosti, kteří nemají možnost samostatně vydělávat a zajistit si příjmy. Třetí skupina úkolů je zaměřena na zajištění povinného pojištění pro případ nezaměstnanosti, stáří, nemoci apod. V tomto případě role státu není omezena na přerozdělování zdrojů, avšak dochází k předběžné akumulaci finančních prostředků ve speciálních fondech (včetně osobních finančních prostředků pojištěných) s cílem následné platby při pojistné události (Di Matteo, 2013, s. 64).

Struktura veřejných výdajů se může lišit v závislosti na stanovených ekonomických a sociálních prioritách, stejně jako na příslušných úkolech finanční politiky.

Pokud jde o příjmech ve veřejných sektorech, prostřednictvím daní, tedy povinných plateb pravidelně vybíraných do příjmů státních a obecních úřadů, dochází k financování veřejných sektorů. U fyzických a právnických osob je státu uložena daňová povinnost, tj. zákonem stanovená povinnost pravidelně vyplácet určité částky do těch či oněch státních fondů. Daně přitom mohou být nejen peněžní. V některých zemích se daně vybírají v podobě úkonů jako například branná povinnost (Di Matteo, 2013, s. 66)

Z teoretického hlediska jsou všechny peněžní prostředky, které jsou k dispozici státu (pokud nejsou odděleny jako finanční prostředky podniků) spojeny konceptem rozpočtu. To znamená, že veřejné příjmy plynou do veřejného rozpočtu, čímž se rozumí

jak státní, tak i krajský a obecní rozpočet. Patří sem také i rozpočty zdravotních pojišťoven. I přestože daně, sociální pojištění a poplatky jsou hlavním zdrojem veřejných příjmů, jsou nenávratné. Naproti tomu vrátnými příjmy jsou půjčky (Hamerníková, Maaytová, 2007, s. 49).

4.3 Principy řízení veřejného sektoru

Místo a role státu v tržní ekonomice se ve velké míře určuje stavem veřejného sektoru ekonomiky. V tomto ohledu je podstatný vývoj metodicky podložených přístupů k jeho rozvoji. Přitom klíčovým úkolem se stává definování principů řízení veřejného sektoru za současných podmínek.

V tomto kontextu je důležité vzít v úvahu alespoň dvě výchozí pozice. Za prvé, jádrem fungování veřejného sektoru ekonomiky jsou veřejné statky, jejichž transformace určuje dynamiku vztahů se soukromým sektorem. Zajištění možnosti společného fungování odlišných objektů vlastnictví je zaměřeno na vývoj nejvíce silných tržních vztahů, neboť jejich specifické kvality odpovídají realizaci základních mechanismů tržní ekonomiky. Za druhé, veřejný sektor ekonomiky v ekonomické vědě je považován za instituci tržní ekonomiky, ale spolu s tím i za základ státní regulace ekonomiky. To znamená, že veřejný sektor se vytváří na základě potřeb společnosti, určuje možnosti použití mocenských pravomocí státu na realizaci práva vlastníka a formuje materiální základ realizace státem svých ekonomických zájmů (Flynn, Asquer, 2016, s. 13).

Co se týče principů řízení veřejného sektoru, jedná se o následující. Mezi základní principy řízení veřejného sektoru ekonomiky výjimečné místo zaujímá **princip efektivity** systému řízení tohoto sektoru. V jeho základě je potřeba dosáhnout co nejlepšího výsledku a stanovených ukazatelů činnosti. **Princip optimálního rozdělení funkcí a pravomocí** v procesu řízení veřejného sektoru ekonomiky je pak založen na různých vědeckých koncepcích a ospravedlňuje se po mnoho desetiletí. Organizační složitost veřejného sektoru zvyšuje potřebu koordinace aktivit na všech úrovních a při jasnějším rozdělování funkcí

a pravomocí mezi státními orgány a dalšími orgány působícími jako subjekty řízení veřejného sektoru (Di Matteo, 2013, s. 40).

Mimo faktory, které charakterizují účinnost systému řízení, je třeba vymezit rozvoj konkurenceschopnosti a investiční atraktivitu společností se státní účastí. Kromě toho, účinnost systému řízení veřejného sektoru ekonomiky do značné míry charakterizuje jeho schopnost vytvářet mechanismy pro hodnocení relevance a nutnosti správy objektu, stejně jako mechanismy jejich začlenění a vyloučení z okruhu řízení. Důležitým prvkem celkové účinnosti systému řízení veřejného sektoru je vytvoření podmínek pro efektivní odcizení státního majetku, vyžádaného na komerčním trhu (Flynn, Asquer, 2016, s. 15).

Další **princip pružnosti řízení veřejného sektoru** vyplývá z nutnosti zajistit přizpůsobení fungování strukturálních prvků veřejného sektoru k měnícím se podmínkám vnitřního a vnějšího prostředí. Podstatou tohoto procesu je rozvoj příznaků odpovídajících prostředí, ve kterém fungují objekty veřejného sektoru a dochází k vytvoření mechanismů, které zajišťují jeho rozvoj. V důsledku evoluční adaptace vzniká přechod do kvalitativně nového stavu, který není možný bez mobilizace stávajících adaptivních vývojových rezerv. Adaptace je definována schopností včas reagovat na podmínky rozvíjejících se hospodářských vztahů a měnících se ekonomických zájmů, a neprodleně přijímat manažerská řešení. V konečném důsledku by adaptační mechanismus měl poskytnout cílenou reakci na změnu vnitřního a vnějšího prostředí (Di Matteo, 2013, s. 40-41).

5 Porovnání velikosti veřejného sektoru ve vybraných zemích

Jak plyne z předchozího textu, veřejný sektor, jeho struktura a velikost hraje významnou roli v ekonomice každého státu a zajišťuje ekonomickou bezpečnost. Stát se vždy podílí na realizaci velkých národohospodářských projektů a role státních společností při dosahování makroekonomických ukazatelů může být poměrně významná. Veřejný sektor představuje 30–40 % objemu národního hospodářství ve střední a východní Evropě.

Veřejný sektor je vytvářen pro rozvoj ekonomiky, protože je pomocným prvkem, který vytváří příznivé prostředí pro rozvoj soukromého kapitálu ve státě. Velikost a efektivnost výdajů ve veřejném sektoru ovlivňuje stabilitu ekonomiky a je garantem návratnosti investic zahraničních investorů do průmyslu a obchodu, které následně vytváří základ pro daňové výnosy státu, HDP na obyvatele a blahobytu obyvatelů země.

Veřejný sektor ekonomiky je soustava podniků, institucí a organizací působících na ekonomicko-právním základě vlastnictví státu za účelem realizace funkcí státu v ekonomické, sociální a politické sféře. Veřejný sektor ekonomiky vytváří ekonomické výhody, které soukromý sektor buď neprodukuje vůbec, nebo je při jejich vytváření neúčinný.

5.1 Charakteristika veřejného sektoru ve vybraných zemích

Nejdřív je nutno charakterizovat ekonomiku a veřejný sektor ve vybraných zemích. Těmi jsou Spojené státy americké, Rumunsko a Německo. Tyto země nebyly vybrány náhodně.

V řadě studií odborníků (uvedené mimo jiné v předchozích kapitolách této práce) byly odhaleny rysy využívání modelů řízení výkonnosti subjekty veřejného sektoru ekonomiky. Z praktického hlediska jsou zajímavé zkušenosti ze Spojených států, kde bylo vytvořeno příznivé prostředí prostřednictvím veřejné regulace pro úspěšné fungování obchodních organizací. Na příkladu Spojených států lze studovat roli státu při vytváření zvláštních faktorů a orientaci činností veřejného sektoru na stimulaci mezinárodní spolupráce. Jedním z hlavních rozdílů mezi USA a mnoha západoevropskými zeměmi je omezená role státu jako producenta zboží a služeb.

Rumunsko je evropským státem, který přistoupil do Evropské unie v poslední řadě, ale stále zůstává zaostalejším z ekonomického hlediska ve srovnání se zeměmi západní Evropy, například Německem. Proto tyto dvě země byly vybrány pro srovnání.

5.1.1 USA

Důležitým principem fungování amerického veřejného sektoru je, že se vládní organizace ve skutečnosti nezapojují do produkčních aktivit, aby nevytvářely konkurenci pro soukromé podnikání. Na druhé straně je stát přítomen v těch průmyslových odvětvích, která jsou neefektivní z hlediska soukromého sektoru, ale zároveň jsou nezbytná pro fungování celé nebo významné části ekonomiky. Příkladem je organizace veřejné dopravy v menších městech, která je svěřena komerčním podnikům s financováním ze státních dotací. V závislosti na subjektech vlastnictví existuje federální majetek, majetek vlády státu, místních samospráv (obce, samospráva, vláda zvláštních okresů). Ve Spojených státech mají místní samosprávy primární odpovědnost za vzdělávání a provoz veřejných vzdělávacích institucí (primární, sekundární, vysoké školy).

Elektrina je vyráběna jak soukromými firmami, tak státními společnostmi. Rozdíl mezi veřejnými a soukromými podniky v USA není patrný na první pohled. Stát může vlastnit více než 50 % kapitálu firmy, ale přitom tato organizace funguje jako soukromá společnost. Vládní agentury ve Spojených státech neformulují poslání a strategii tak jasně a důsledně jako soukromé společnosti. Soukromé společnosti používají pobídky jako prostředek ke zlepšování dovedností, znalostí, odborné způsobilosti a angažovanosti svých zaměstnanců. Ve federální vládě a státních institucích je obtížnější dosáhnout účinnosti kvůli velikosti a složitosti systému, nejistotě hodnotících kritérií, obtížnosti formování cílů, zranitelnosti vůči vnějšímu politickému prostředí, rozmanitosti účastníků procesu rozhodování.

Velmi podrobně veřejný sektor a veřejné služby jsou zkoumány v reportu Deloitte za rok 2020: „2020 Outlook: *“Building the Government of the Future, Right Now”*“. V dokumentu je uvedeno, že základní misí veřejného sektoru a veřejných výdajů ve Spojených státech je vyhovění požadavkům občanů, plnění jeho představ o veřejných službách. Nicméně, toto pochopení účelů veřejných výdajů může být velmi rozlišně

interpretováno. Ve Spojených státech touto interpretací je „vzít si boty občanů“³. Tato interpretace je orientována na skutečné požadavky občanů, nejenom tedy na jejich základní občanské potřeby.

Pro vytvoření lepší zkušenosti občanů s veřejnými službami a pro zefektivnění veřejných výdajů státní instituce stále častěji vytvářejí procesy zaměřené na obyvatele, což je přístup, díky kterému je uživatelská zkušenost prvořadá. Například americké ministerstvo pro záležitosti veteránů vyvinulo personalizovanější rozhraní, které nabízí bezproblémové prostředí a zároveň eliminuje potřebu vícenásobného přihlášení. Zlepšení tohoto přístupu a zjednodušení procesů vedlo ke zvýšení popularity aplikace při využívání zdravotnických služeb o 50 %.

V poslední době jednotlivé instituce ve Spojených státech amerických zavádí „Design days“ neboli dny designu, na které jsou zváni občané pro sdílení svých zkušeností s veřejnou správou, veřejnými aplikacemi a veřejnými službami. Tito jednotlivci jsou představiteli různých skupin a vrstev americké společnosti. Na základě výstupů z těchto skupin veřejné orgány se obracejí na odborníky z oblasti IT pro vytvoření nebo zdokonalování uživatelského prostředí. To samé se vztahuje na tradiční veřejné služby jako doprava, městská infrastruktura a logistika, vojenská služba apod.

Ve Spojených státech neustále dochází k optimalizaci veřejných výdajů. Ta se provádí při využití měkkých lidských schopností a technologií. Umělá inteligence je postupně zaváděna do veřejného sektoru a předjíhá technologie a vymoženosti, které jsou zaváděny do soukromého sektoru. Jedná se například o zavedení chat-botů do veřejného sektoru, například do zdravotnictví. Chat boty se používají u pacientů, kteří nevyžadují urgentní péči. To pomáhá lékařům věnovat více času pacientům, kteří skutečně potřebují pohotovostní péči. V USA se máda používá chatovací robot SGT STAR k online odpovědi na běžné otázky od potenciálních rekrutů. SGT STAR ykonává práci 55 náborářů a má míru přesnosti více než 94 procent. Chicago se snaží bojovat proti trestné činnosti spuštěním prostorových algoritmů, které identifikují, kdy a kde je pravděpodobné, že dojde k trestné činnosti.

³ V angličtině: „to better understand how it feels to walk in a citizen’s shoes“

Podle výzkumu Deloitte, taková optimalizace by mohla uvolnit až 1,2 miliardy federálních pracovních hodin s potenciální roční úsporou 41,1 miliardy dolarů amerických.

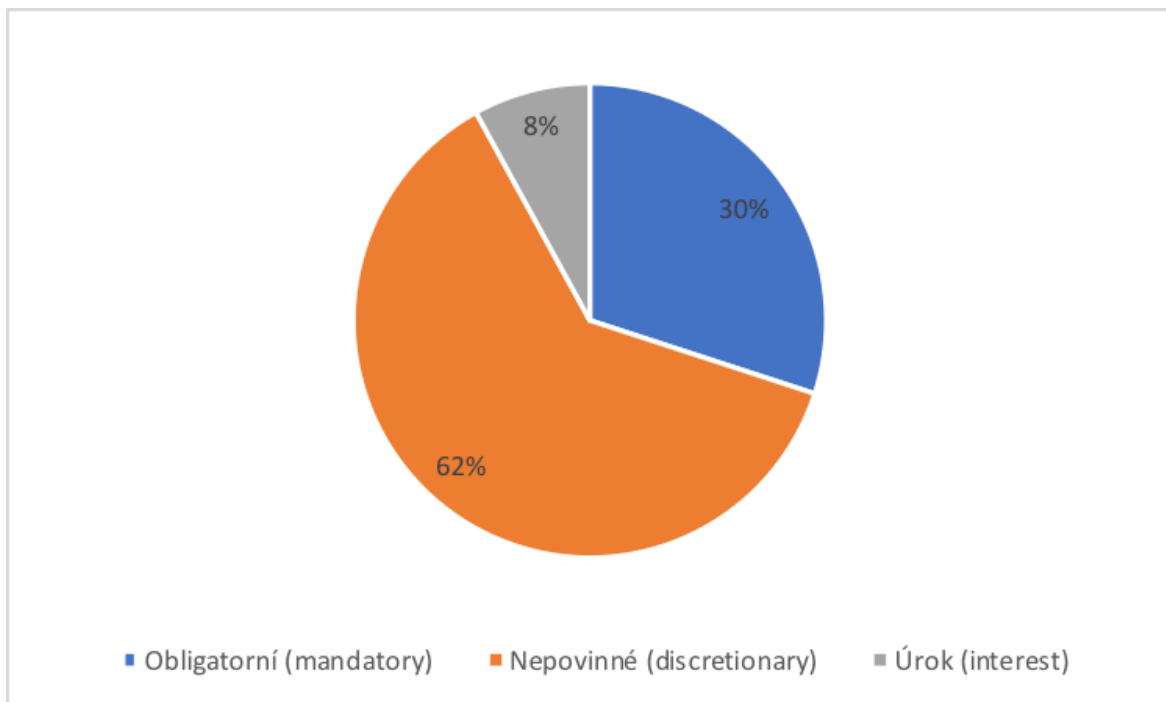
Spojené státy se snaží ve všech veřejných sférách vytvořit takzvané „chytré město“ neboli „smart city“. Pojem „smart city“ se objevil v odborných zdrojích a literatuře na začátku 21. století, kdy se informační technologie aktivně dostaly do každodenního života lidí. Ve městech se používají informační technologie už desítky let (například, databáze, programy pro městské osvětlení a dopravní logistiku). Ve skutečnosti, pod tímto pojmem není míněno samotné použití informačních technologií ve městě, ale sofistikovaný systém podobný umělé inteligenci, kdy informační technologie představují hlavní osnovu pro fungování a zabezpečení města a přináší přidanou hodnotu v podobě větší automatizace a propojenosti jednotlivých systémů městské infrastruktury. Tak, například Business Dictionary definuje pojem „smart city“ jako *„Rozvinutou městskou oblast, která vytváří udržitelný ekonomický rozvoj a vysokou kvalitu života tím, že vyniká v několika klíčových oblastech; ekonomice, mobilitě, životním prostředí, státní správě a lidech, kteří zde žijí.“* (Digi.city, 2020)

Jak to souvisí s veřejnými výdaji a veřejným sektorem? Tato souvislost je přímá. Protože čím „chytřejší“ bude město a veřejné služby, tím efektivněji budou využívány veřejné služby a tím účelnější budou veřejné výdaje.

Ve Spojených státech monitorování vládních výdajů je transparentním procesem, který je zveřejněn na portálu taxpolicycenter.org. Poslední výkaz o vládních výdajích byl zveřejněn za listopad 2020, ale meziroční výkaz je přístupný za rok 2019. Dle tohoto výkazu roční vládní výdaje v roce 2019 byly 4,4 miliard amerických dolarů.

Z toho 62 % bylo nepovinných nákladů, 30 % bylo povinných nákladů a 8 % byly úroky ze státního dluhu. (Obrázek 4)

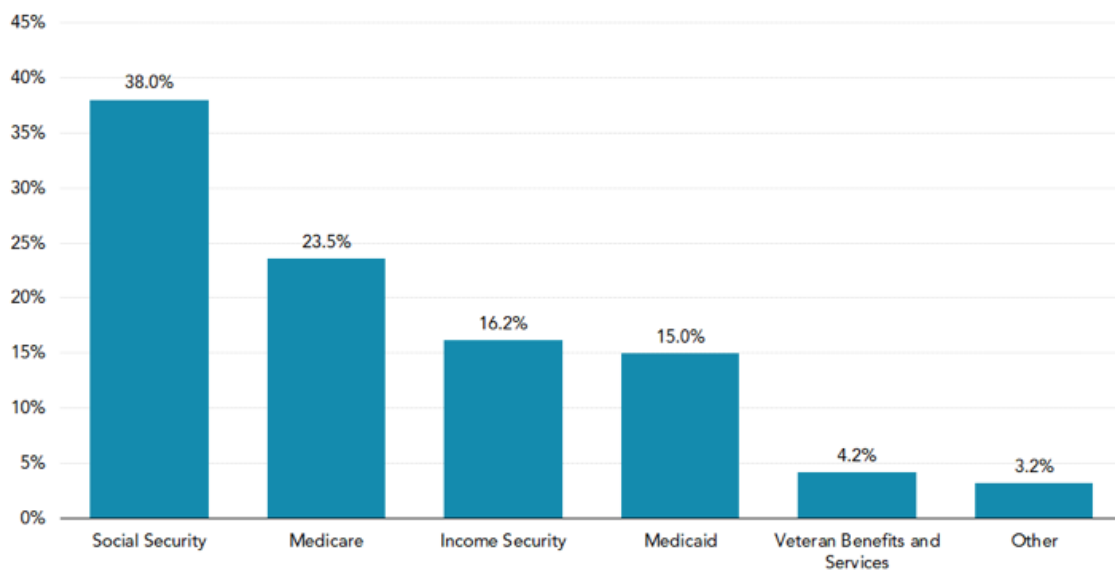
Obrázek 4 Vládní výdaje ve Spojených státech

Zdroj: Taxpolicycenter.org, 2020

Povinné výdaje obsahují výdaje kontrolované jinými zákony než akty o přidělování. Téměř všechny takové výdaje jsou určeny na zajištění základních veřejných potřeb obyvatelstva. Jedná se o zajištění sociální bezpečnosti (social security), všeobecné státní zdravotní péče (Medicare), zajištění sociální pomoci a dávek (Income Security), lékařské a zdravotní péče pro nižší sociální skupiny a skupiny v tíživé životní situaci (Medicaid), náhrady a důchody pro veterány, včetně jejich podpory (Veteran Benefits and Services) a jiné (Other). Výše a podíl jednotlivých povinných veřejných výdajů na tyto skupiny výdajů jsou znázorněny na obrázku č. 5.

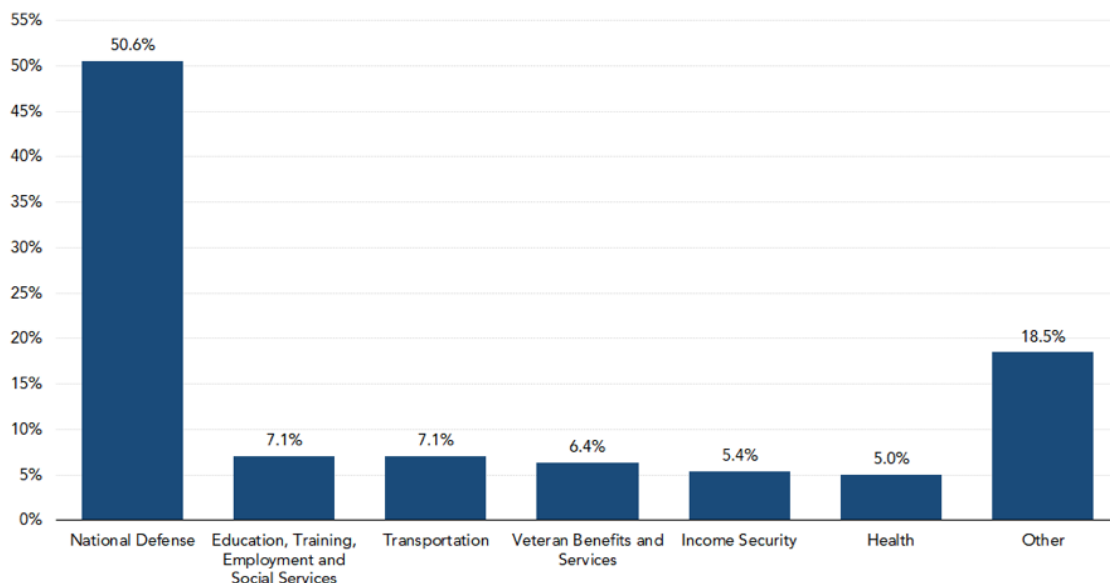
Obrázek 5 Povinné veřejné výdaje v USA

Zdroj: Taxpolicycenter.org, 2020

Další skupinou výdajů jsou výdaje neobligatorní, tedy nepovinné (discretionary). Tyto jsou zobrazeny na obrázku 6. Jedná se o výdaje na zajištění národní bezpečnosti, kam spadají výdaje na armádu (až 50,6 % - National Defense), náklady na zajištění vzdělání, zaměstnanosti a sociálních služeb (7,1 %), náklady na zajištění dopravní infrastruktury (7,1 %), benefity veteránům a náklady na zajištění služeb pro veterány (6,4 %), zajištění důchodové politiky (5,4 %), zdraví (5 %) a jiné náklady.

Obrázek 6 Nepovinné veřejné výdaje v USA

Zdroj: Taxpolicycenter.org, 2020

Další položkou veřejných výdajů jsou úroky ze státního dluhu. Úroky ze státního dluhu se pohybovaly spolu s velikostí dluhu a úrokovými sazbami. Od roku 2016 historicky nízké úrokové sazby držely úrokové platby na nízké úrovni, přestože státní dluh v roce 2019 dosáhl maxima míra téměř 80 procent HDP. Předpokládá se však, že úrokové platby jako podíl na výdajích porostou kvůli předpokládanému zvýšení národního dluhu a úrokových sazeb. Obzvláště aktuální je to v kontextu světové pandemie Covid-19, která vypukla v celém světě a zasáhla Spojené státy významným způsobem. Očekává se, že jako reakce úrokové sazby budou zvýšeny.

5.1.2 Rumunsko

Rumunsko je státem, který přistoupil k Evropské unii v lednu 2007. Tento stát se potýkal s mnoha ekonomickými potížemi při plnění konvergenčních kritérií, do nichž spadá jednak ekonomický růst, vyrovnanost státního rozpočtu a velikost státního dluhu. Mimo jiné, Rumunsko bylo zaostalejší než jiné státy Evropské unie, a to nejenom v kontextu ekonomických ukazatelů, ale také v kontextu životní úrovně obyvatel a také veřejných služeb. Tyto problémy byly mimo jiné řešeny ze státního rozpočtů, ale také pomocí dotací ze strukturálních fondů Evropské unie.

Veřejná služba představuje subjekt státu s právní subjektivitou, který vykonává činnost obecného zájmu, v konečném důsledku s uspokojováním potřeb občana. Za tímto účelem se Rumunsko rozhodlo organizovat své služby na dvou úrovních, a to na veřejných službách národního zájmu (služby v rámci vlády, ministerstev) a místního zájmu (služby na úrovni územních správních jednotek). Všechny tyto služby podléhají specifickým podmínkám. Například, pokud se jedná o uspokojení obecného zájmu, pak veřejné služby, které jsou k tomu určeny, jsou upravovány konkrétním zákonem, který obsahuje stanovení konkrétních kompetencí pro plnění účelu, pro který byly vytvořeny a také určuje podmínky, jejichž plněním příslušné služby přispívají k vzniku moderní správy.

Pro poskytování veřejných služeb byly na centrální úrovni vytvořeny předpisy o organizaci, fungování a kompetenční oblasti. Vedoucí role veřejné správy v Rumunsku byla přičítána vládě, kterou vykonává prostřednictvím ministerstev a zvláštních

podřízených orgánů. Tyto státní orgány poskytují veřejné služby v různých oblastech, jako je zemědělství, zdravotnictví, vzdělávání nebo spravedlnost.

Pokud jde o veřejné služby vytvářené na místní úrovni (Alexandru, 2007), jejich úlohou je uspokojovat potřeby místních komunit, a to i prostřednictvím zapojení soukromého sektoru. V tomto smyslu rumunská legislativa považovala za vhodné vytvoření struktury zvané „krajská rada“, která zajišťuje resort veřejných služeb na místní úrovni, například vzdělávání, sociální služby, veřejný pořádek nebo kultura. Stejně důležité je, že pro některé veřejné služby považovalo Rumunsko za vhodné, aby je poskytovaly soukromé hospodářské subjekty prostřednictvím svých koncesí na základě veřejnoprávních smluv.

V Rumunsku je vytvoření veřejné služby výsadou zákonodárné moci, která může takové služby vytvářet zákonem nebo může toto právo přenášet na místní správní orgány. Pokud jde o zrušení veřejných služeb, pak služby jsou rušeny na základě normativních aktů vydaných organizacemi, které tyto služby vytvořily. Státní orgány rovněž stanoví organizační strukturu a proces poskytování těchto služeb. Personál je reprezentován veřejnými pracovníky a smluvními zaměstnanci s různými specializacemi v závislosti na specifičnosti každé služby. Pokud jde o přidělení manažera, respektive odvolání manažerů z funkce, jsou to kompetence každého samostatného veřejného subjektu. Co se týká vztahů podřízenosti, je třeba poznamenat, že funkční hierarchická podřízenost je pro Rumunsko charakteristická, a to jak na místní, tak na centrální úrovni. Finanční řízení veřejných služeb spočívá v zajištění zdrojů financování materiálních a personálních nákladů, a to ze státního rozpočtu (z jejich vlastních příjmů) nebo z místního rozpočtu, v závislosti na specifičnosti jednotlivých služeb.

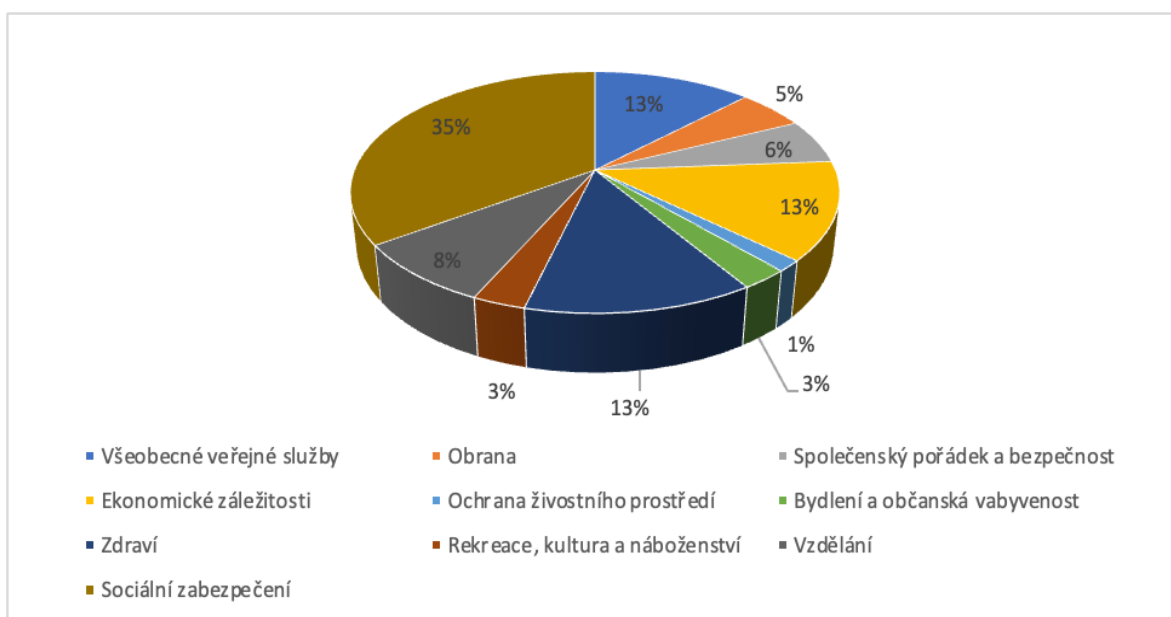
Stejně jako ve Spojených státech, v Rumunsku je prováděn monitoring kvality veřejných služeb a veřejných výdajů na tyto služby. Ve strategickém záměru o zvýšení kvality veřejných služeb a zefektivnění veřejných výdajů se Rumunsko orientuje na občana, zkrácení času potřebného pro poskytování služeb nebo také na zavedení kontroly nákladů a kvality. Klíčovými oblastmi veřejných služeb je vzdělávání nebo sociální pomoc. V tomto smyslu byly ve školství zavedeny nákladové standardy pro tyto služby. Použitá

metodika výpočtu umožňuje zdůvodnění všech výdajů, což vede k efektivní alokaci zdrojů, s identifikací a eliminací neoprávněných výdajů.

V oblasti sociální pomoci byly na úrovni místní veřejné správy zapojeny soukromé subjekty, kterým byla přiřazena kompetence pro poskytování sociálních služeb. Pro poskytování těchto služeb za efektivních podmínek byly stanoveny nákladové standardy založené na nezbytných nákladech financování. Tyto standardy definují minimální náklady na konkrétní druh činností.

Co se týče struktury veřejných výdajů v Rumunsku, na obrázku č. 7, největší podíl na veřejných výdajích v Rumunsku tvoří výdaje na sociální zabezpečení (35 %). Dalším významným výdajem jsou výdaje na zabezpečení zdravotní péče (13 %), ekonomické záležitosti (13 %) a všeobecné veřejné služby (13 %). Je nutno též uvést, že 8 % veřejných výdajů je určeno na zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti. Na rozdíl od Spojených států americký, kde výdaje na obranu státu jsou poměrně vysoké, v Rumunsku tento podíl tvoří pouze 5 %. Toto je vysvětleno především tím, že Rumunsko není geopolitickou velmocí na rozdíl od Spojených států, a proto nemusí soutěžit za prvenství ve vojenském zabezpečení a obraně.

Obrázek 7 Struktura veřejných výdajů v Rumunsku

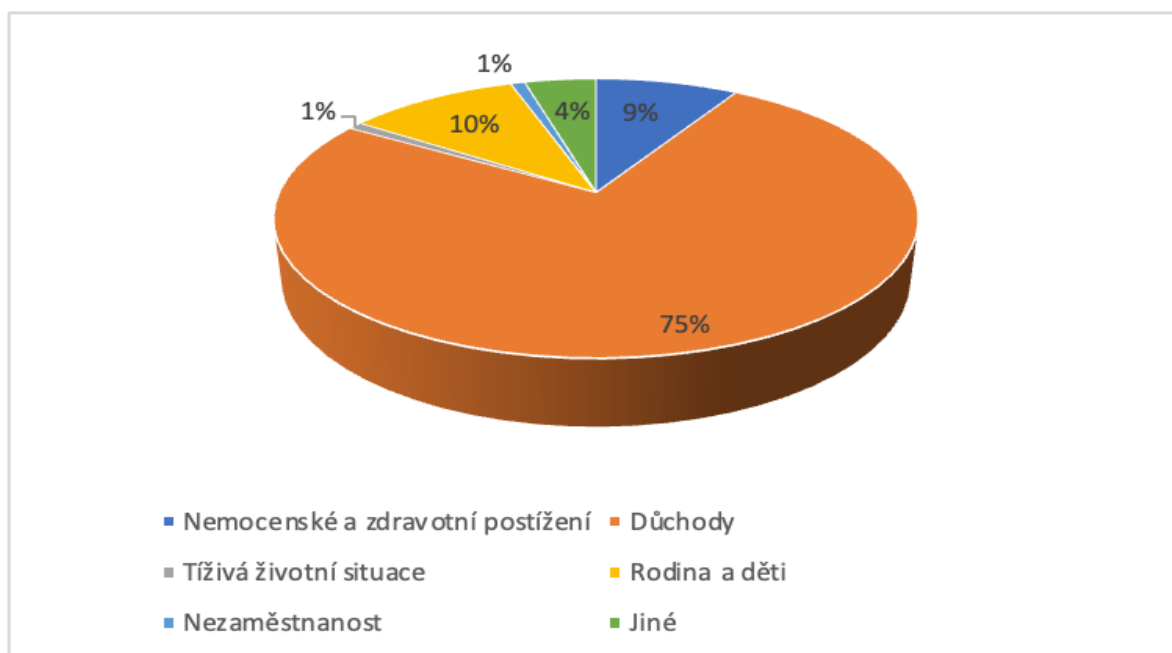
Zdroj: Eurostat, 2018

Poněvadž výdaje na sociální zabezpečení tvoří poměrně vysoký podíl na celkových veřejných výdajích, je představena struktura těchto výdajů na obrázku č. 8.

Největší podíl výdajů na sociální zabezpečení připadá na důchody (75 %). Pouze 10 % připadá na výdaje pro rodiny a děti, například na rodičovské příspěvky. O něco méně, tedy 9 % výdajů na sociální zabezpečení, připadá na nemocenské a zdravotní zabezpečení postižených osob. Jsou to tedy příspěvky pro lidi s invaliditou.

Pouze 1 % výdajů na sociální zabezpečení v Rumunsku připadá na dávky v nezaměstnanosti. Je to poměrně nízký podíl, ale také protože v Rumunsku jsou dávky v nezaměstnanosti poměrně nízké a motivující lidi si zaměstnání hledat.

Obrázek 8 Struktura výdajů na sociální zabezpečení v Rumunsku

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

5.1.3 Německo

Německo je parlamentní federální republikou. Německo má poměrně komplexní a specifický systém vztahů a interakce různých orgánů a správy na federální a státní úrovni. Je to ale vyvážená struktura, která umožňuje přijímání politických rozhodnutí s přihlédnutím k federálním i místním zájmům.

Nejvyšší zákonodárnou moc má federální parlament – Bundestag (Bundestag). Členové Spolkového sněmu jsou voleni přímým a tajným hlasováním na funkční období čtyř let (Martykanová, 2007).

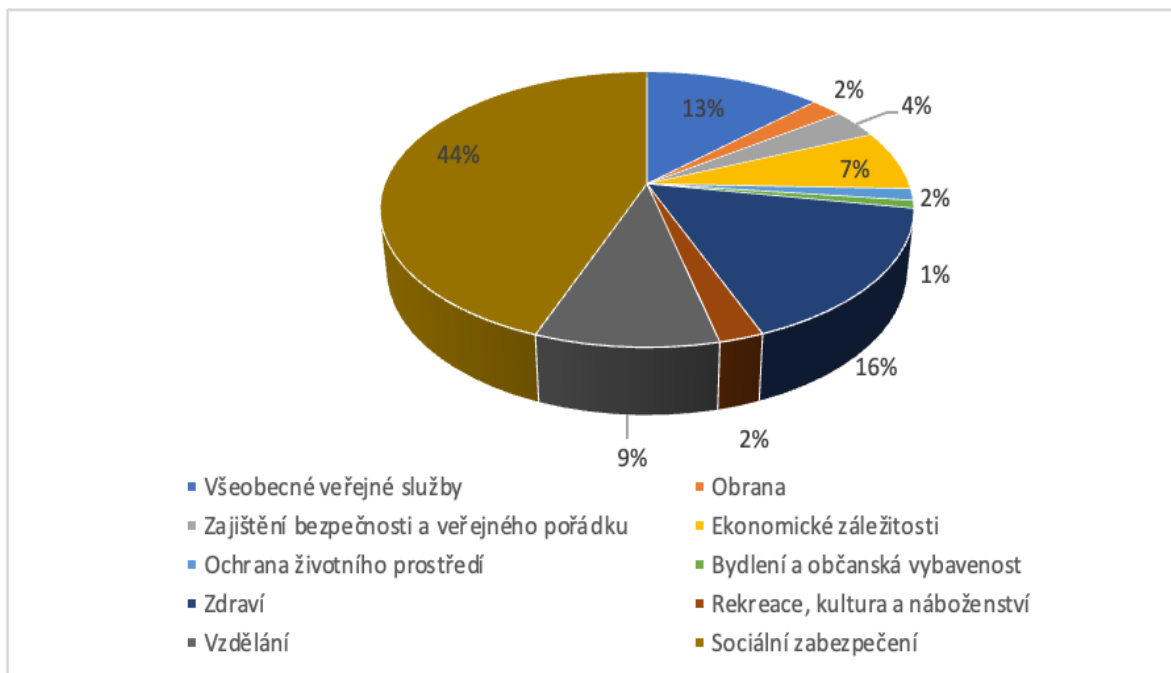
Významnou charakteristikou veřejného rozpočtu Německa je to, že v posledních letech se jedná o rozpočet většinou vyrovnaný nebo dokonce přebytkový. To znamená, že veřejné výdaje se rovnají nebo jsou nižší než veřejné příjmy. Díky tomu se v tomto státě vytváří velký potenciál pro zvýšení blahobytu obyvatel prostřednictvím zvýšení kvality poskytovaných veřejných služeb.

Protože rozpočet je přebytkový nebo vyrovnaný, Německo se nebojí investovat do veřejných oblastí. V roce 2020 bylo plánováno, že Německo investuje až 43 miliardy Eur do rozvoje dopravní infrastruktury a do digitalizací ve všech oblastech. Součástí investic Německa jsou výdaje na boj s globálním oteplováním a znečištěním ovzduší. (iRozhlas,cz, 2020). Významné jsou výdaje na obranu, které dosahují celkové částky 45,1 miliardy Eur. Tyto výdaje rostou plynulým tempem.

V Německu jsou veřejné výdaje děleny na výdaje ze státního rozpočtu, které představují kolem 60 % z celkových výdajů. Dále jsou veřejné výdaje územních samosprávních celků, které rozhodují ve věcích svěřených do jejich resortů. Místní a státní rozpočty jsou schvalovány a sjednoceny do jednoho rozpočtového plánu.

Na obrázku 9 je znázorněna struktura veřejných výdajů v Německu. Největší podíl na veřejných výdajích tvoří sociální zabezpečení (44 %). Na druhém místě jsou výdaje na zabezpečení zdravotní péče (16 %) a na všeobecné veřejné služby (13 %).

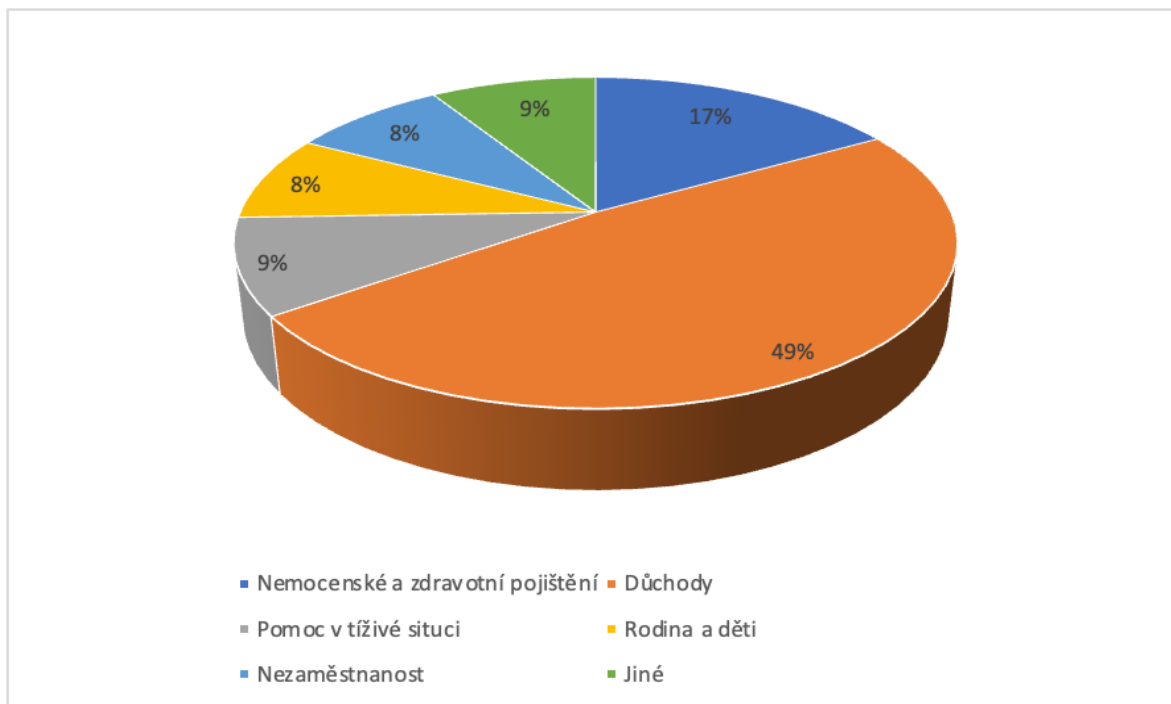
Obrázek 9 Struktura veřejných výdajů v Německu

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu, 2017

Německo je považováno za stát s vysokými sociálními hodnotami a jistotou pro občany. Také až 44 % veřejných výdajů směřovalo na dávky pro občany, důchody a na další sociální dávky. Proto dále na obrázku 10 je představena struktura výdajů na sociální zabezpečení. Tak až 49 % připadá na důchody občanům v důchodovém věku. Poměrně velká část výdajů připadá na nemocenské a zdravotní pojištění. Tento poměr je až dvakrát vyšší než v Rumunsku. Na pomoc v tíživé situaci připadá 9 % veřejných výdajů na sociální zabezpečení na rozdíl od 1 % v Rumunsku. Je vidět, že v Německu ve srovnání s Rumunskem je více postaráno o lidi se sníženou pracovní schopností nebo s omezenými sociálními možnostmi, stejně tak o lidi, kteří mají životní problémy.

Obrázek 10 Struktura výdajů na sociální zabezpečení v Německu

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu, 2017

Významnými jsou výdaje Německa na zdravotní péči. Dle údajů uváděných Eurostátem Německo je na třetím místě ze států Evropské unie v kontextu výše veřejných výdajů na zajištění zdravotní péči. Pro porovnání s Rumunskem je to významná pozice, protože Rumunsko je v celém seznamu na posledním místě, co se týče veřejných výdajů za zdravotní péči. (Czso.cz, 2020)

5.2 Porovnání veřejného sektoru ve vybraných zemích

Statistika o veřejných výdajích, HDP, veřejných příjmech ve zkoumaných státech byla převzata z veřejně dostupných oficiálních zdrojů. Vzhledem k tomu, že na různých zdrojích (například, MMF, WB nebo Evroského statistického úřadu) byly uváděny různé údaje o makroekonomických statistikách vybraných zemí.

V následující tabulce je znázorněn výčet dat, jednotky měření dat a zdroj, kde byla data získána.

Tabulka 1 Přehled ukazatelů použitých v práci

Název dat	Popis dat	Jednotky	Zdroj získání dat
HDP	Hrubý domácí produkt měřený ve stálých cenách	Miliardy USD	MMF
Veřejné výdaje	Veřejné výdaje na veřejné služby	Miliardy USD	Eurostat
Podíl veřejných výdajů na HDP	Podílový ukazatel znázorňující podíl absolutní hodnoty veřejných výdajů na hrubém domácím produktu v jednotlivých státech	%	Vlastní výpočet na základě údajů z Eurostatu a MMF
Veřejné příjmy	Příjmy do veřejného rozpočtu v jednotlivém analyzovaném státu	Miliardy USD	Eurostat
Podíl veřejných příjmů na HDP	Podílový ukazatel znázorňující podíl absolutních hodnot veřejných příjmů na hrubém domácím produktu	%	Vlastní výpočet na základě údajů z Eurostatu a MMF
Počet obyvatel	Údaje o počtu obyvatel v analyzovaném státu v absolutní hodnotě	Miliony osob	Eurostat a MMF

Podíl veřejných výdajů na jednoho obyvatele	Podílový ukazatel znázorňující, jaká částka veřejných výdajů připadá na jednoho obyvatele v dané zemi	Tis. USD	Vlastní výpočet na základě údajů z Eurostatu a MMF
Změna HDP	Rozdílový ukazatel měřící tempo růstu HDP v jednotlivých letech	%	Vlastní výpočet na základě údajů z MMF
Změna veřejných výdajů	Rozdílový ukazatel měřící tempo růstu veřejných výdajů v jednotlivých letech v analyzovaných státech	%	Vlastní výpočet na základě údajů z MMF a Eurostat
Elasticita (pružnost) veřejných výdajů	Podílový ukazatel změny veřejných výdajů na změnu HDP	Index	Vlastní výpočet na základě údajů z MMF a Eurostat
Veřejné výdaje na vzdělání	Podíl veřejných výdajů na vzdělání na HDP ve vybraných státech	%	Worldbank, Statista.com
Úroveň vzdělanosti	Dosažené základní a střední vzdělání ve skupině lidí starších 15 let (% populace)	%	Worldbank, Statista.com

Zdroj: vlastní zpracování

V případě Německa byl výpočet vytvořen pomocí konvertace údajů do amerických dolarů. Pro Německo Mezinárodní měnový fond udává HDP v miliardách amerických dolarů, ale údaje o veřejných výdajích a příjmech jsou uváděny v místní měně, tj. v Eurech. Tyto hodnoty byly převedeny na americké dolary aktuálním kurzem daného období. Přičemž za průměr směnného kurzu dle směnných kurzů uváděných na stránkách evropské komise (Ex.europa.eu, 2021) kurz USD k EUR v letech 2012-2015 se pohybovat okolo hodnoty 1,3. Od roku 2015 do 2020 se udržoval na průměrné hodnotě 1,2 USD za 1 EUR.

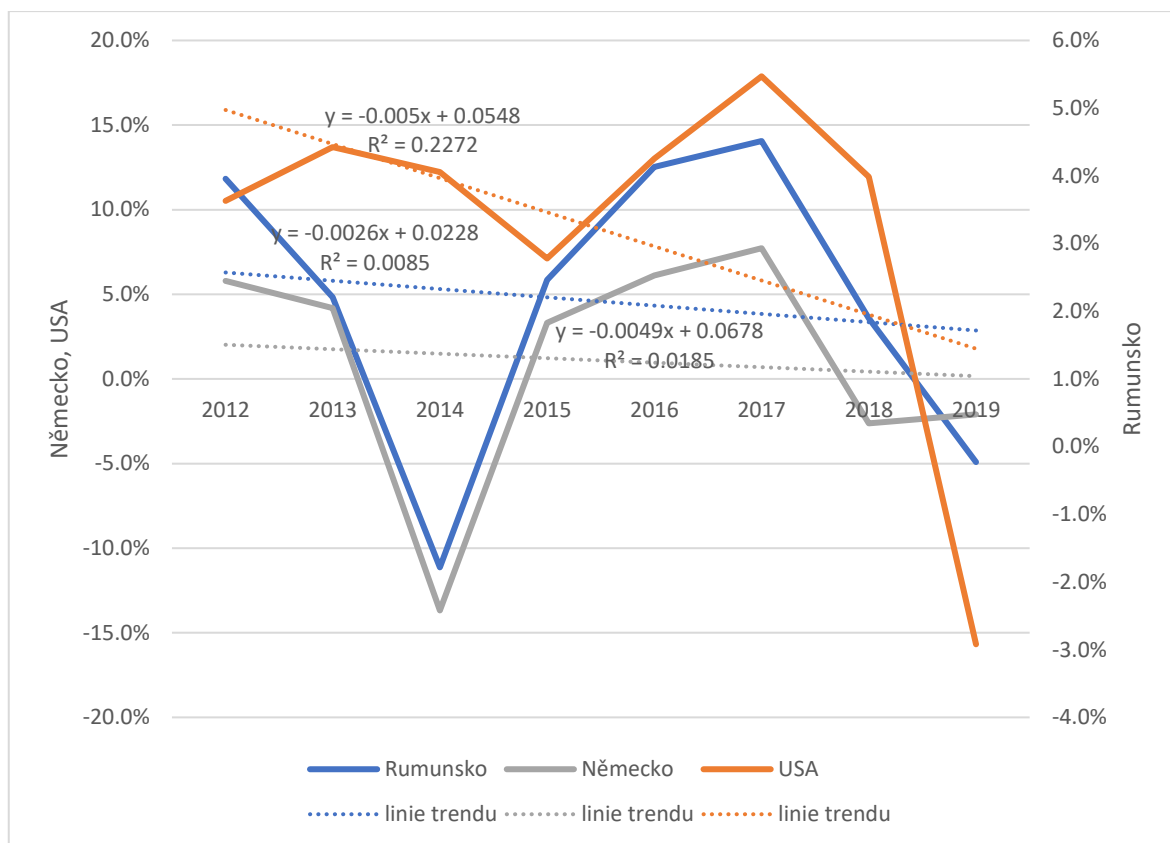
V případě Rumunska se podařilo získat údaje o HDP v reálných cenách uvedené v USD. Další údaje jako veřejné výdaje a veřejné příjmy byly převedeny na USD, protože ve statistikách jsou uváděny údaje v národní měně, tj. v RON.

V příloze č. 1 jsou uvedeny podrobné výpočty převedení národních měn na USD.

Nejdříve ještě před zhodnocením velikosti veřejného sektoru je nutno představit jednotlivé ekonomiky z hlediska jejich vyspělosti a blahobytu obyvatel. Hlavním ekonomickým ukazatelem, který pomůže porovnat vybrané ekonomiky, je hrubý domácí produkt v reálných cenách, tempo růstu HDP a také HDP na jednoho obyvatele.

Pro první ukazatel – HDP v reálných cenách je nutno říct, že porovnání států nelze uvést na jednom grafu. Jedná se o absolutní veličiny, které v případě Spojených států (21 433 mld. USD v roce 2019) a s přihlédnutím k velikosti jejich ekonomiky několikrát převyšují HDP v Německu (3 861,6 mld. USD v roce 2019) a v Rumunsku (250,1 mld. USD v roce 2019).

Obrázek 11 Tempo růstu HDP ve vybraných zemích (2012–2020) (%)

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

Na obrázku číslo 11 je vidět ekonomický vývoj ve vybraných zemích. V Německu a Rumunsku má tento vývoj podobnou křivku. Je to spojeno s částečnou synchronizací hospodářského cyklu v Evropské unii ve vybraných letech. Mimo jiné, ekonomika Rumunska je poměrně závislá na ekonomice Německa, protože Německo je pro Rumunsko významným obchodním partnerem. Proto pokles ekonomického růstu v Německu také vede k poklesu ekonomického růstu v Rumunsku.

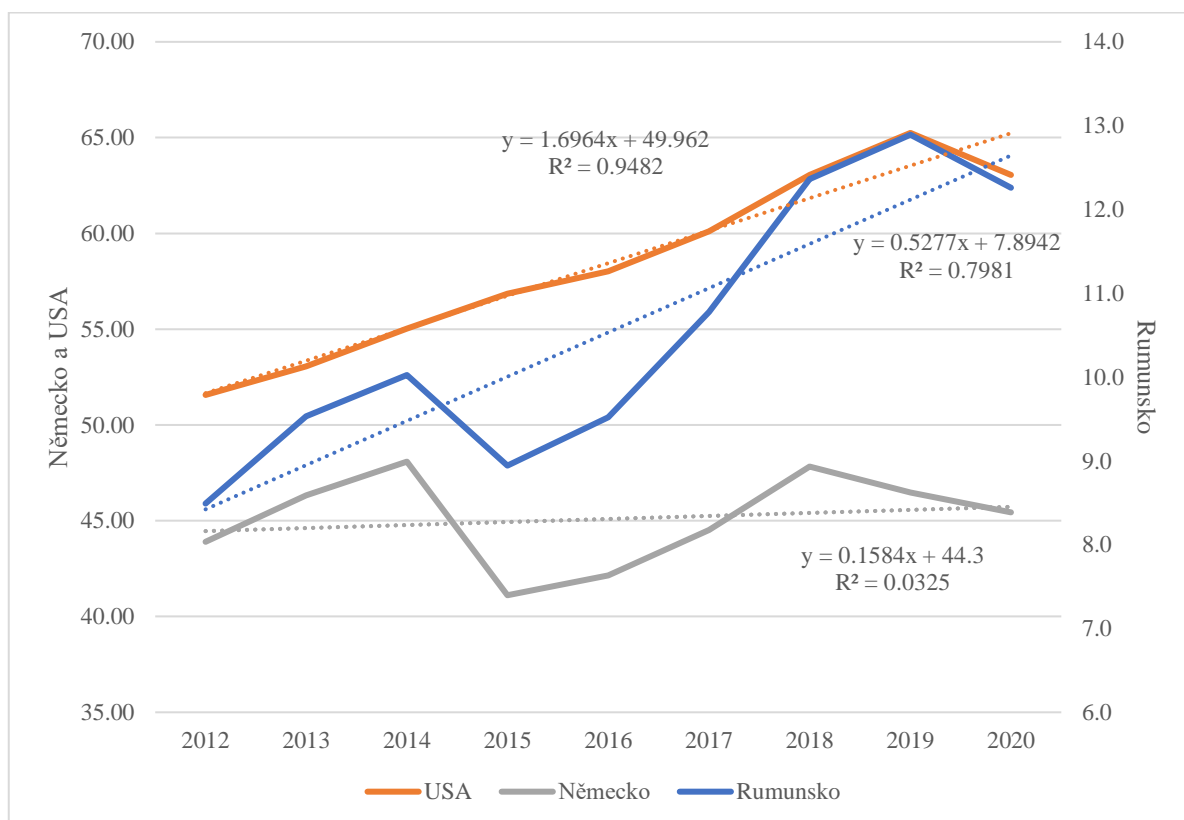
V USA je ekonomický vývoj plynulý, pohybuje se kolem 4 % v celém sledovaném období. V roce 2020 je vidět ekonomický pokles ve všech sledovaných státech oproti roku 2019, z důvodu světové pandemie Covid-19, která měla negativní dopad na ekonomiky z důvodu zaváděných opatření a ekonomických omezení.

Na obrázku 12 je znázorněn vývoj HDP na jednoho obyvatele v Německu a USA. Na prvním místě jsou Spojené státy s rekordními 52,5 až 63 tis. USD na jednoho obyvatele. Svědčí to o blahobytu občanů v USA. O něco méně je HPD na obyvatele v Německu.

Křivka ukazuje nepatrné snížení HPD na obyvatele mezi roky 2014 a 2015. Následně je zaznamenán růst až do hodnoty 47,8 tis. USD na jednoho obyvatele v roce 2017. Dále následuje malý pokles. Z provedené analýzy je vidět, že ekonomicky nejvyspělejším státem jsou Spojené státy. Je to patrné zejména při porovnání HDP na obyvatele a stálosti ekonomického růstu.

Nejmenší HDP na jednoho obyvatele je v Rumunsku (Obr. 13). Pohybuje se v rozmezí 8 až 12 tis. USD na jednoho obyvatele ve zkoumaných letech. Nicméně, v posledních letech, konkrétně od roku 2015 HDP na jednoho obyvatele v Rumunsku poměrně strmě roste. A to až do roku 2019, kdy začíná pokles. V Rumunsku byl v tomto uvedeném období ekonomický růst, který způsobil zvýšení bohatství obyvatel a celkový blahobyt v zemi.

Obrázek 12 Vývoj HDP na jednoho obyvatele ve vybraných státech (v tis. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

Dále bude analyzována velikost veřejného sektoru v každém vybraném státu, a bude provedeno porovnání těchto států.

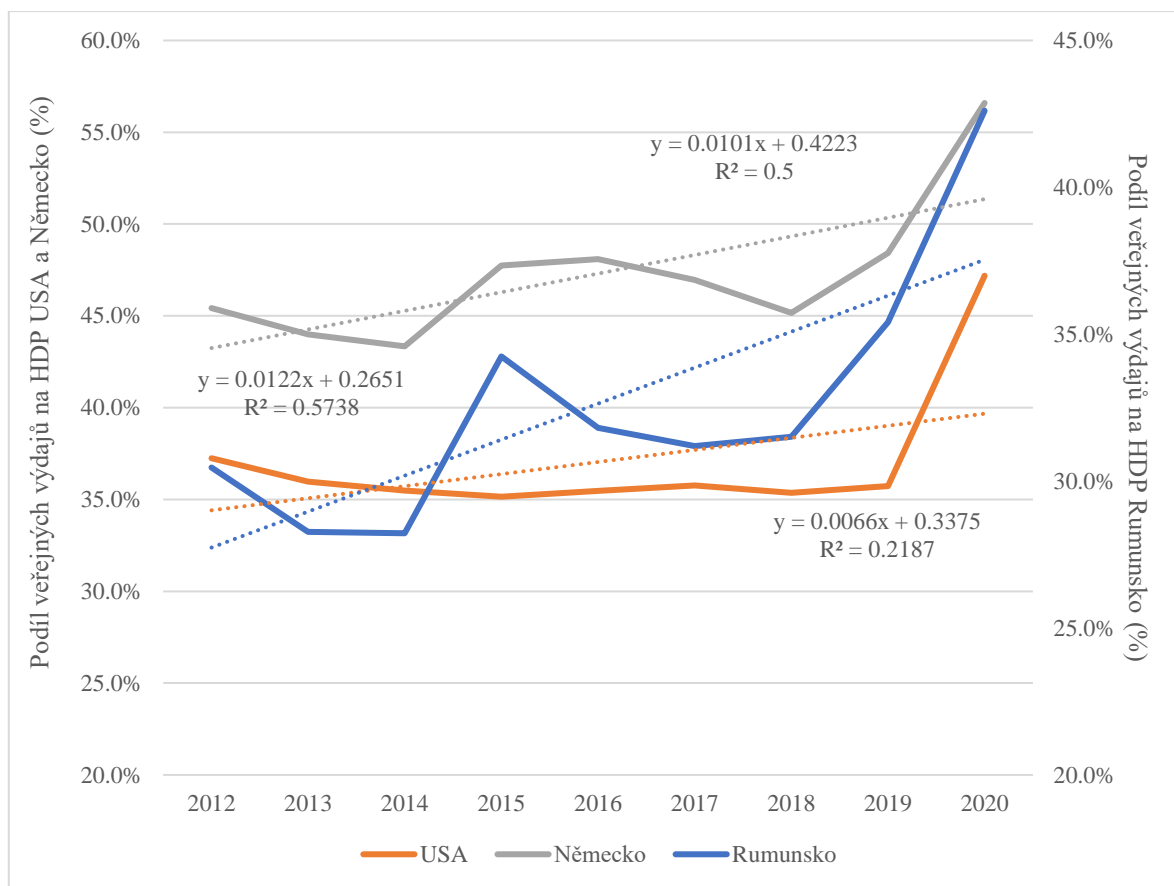
5.2.1 Podíl veřejných výdajů na HDP ve vybraných zemích

Při porovnání poměru veřejných výdajů na HDP ve vybraných zemích (obrázek 13) je nutno konstatovat, že Německo má nejvyšší poměr, který se pohybuje od 43 % do 56 % ve zkoumaném období. Je to skoro polovina státního rozpočtu, který směřuje v Německu do veřejných služeb. Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, Německo je sociálním státem, který maximálně zajišťuje sociální potřeby pro své občany. Výdaje směřují do zmíněných oblastí: sociální péče a sociálních dávek, důchodového zabezpečení, dopravní a městské infrastruktury.

Na druhém místě je USA. Poměr veřejných výdajů k HDP se pohybuje v rozmezí 35 % do 47 % (v posledním roce). V případě Spojených států je nutno uvést, že tento stát se snaží mít přední pozice ve světě co se týče ozbrojených sil a velikosti vojenského sektoru. Většina nepovinných veřejných výdajů, jak plyne z obrázku č. 4 (kapitola 5.1.1) jsou určeny na vojenské účely. Spojené státy neustále soutěží s ostatními světovými velmocemi jako Čína nebo Rusko v kontextu ozbrojených sil a výdajů na armádu. V roce 2020 vzrostly veřejné výdaje na kompenzace související s Covid-19 a pro zajištění dodatečné zdravotní péče občanů, na posílení nemocnic a zajištění doplňkového zdravotního materiálu a pomůcek. Velmi významnou roli v těchto státech hrají různé kompenzace pro podnikatele. Přičemž tento růst je ve všech státech.

V Rumunsku podíl veřejných výdajů na HDP je nejnižší ze třech zkoumaných států. Zvyšuje se postupně ve zkoumaném období, ale v žádném roce není vyšší, než v Německu nebo ve Spojených státech. V roce 2015 a 2019 je poměr veřejných výdajů na HDP v Rumunsku a Spojených státech skoro stejný, avšak je to z důvodu poklesu podílu v USA.

Obrázek 13 Podíl veřejných výdajů na HDP ve vybraných státech (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

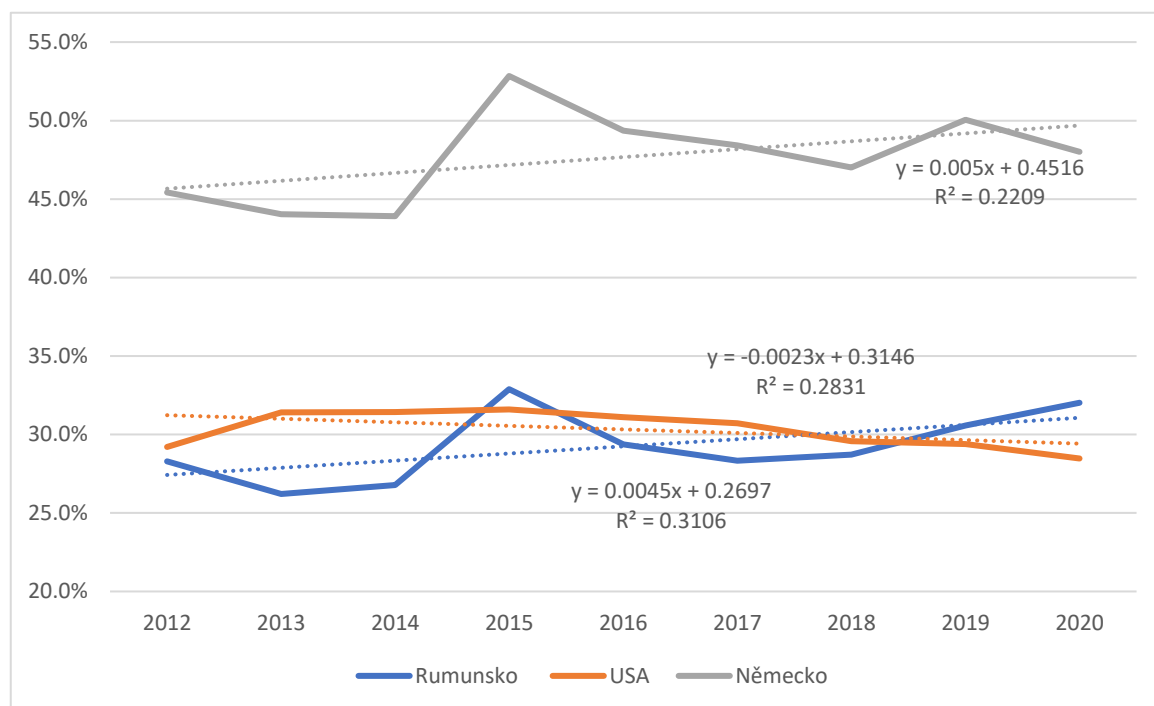
5.2.2 Podíl veřejných příjmů na HDP ve vybraných zemích

Dále je zkoumán podíl veřejných příjmů na HDP v Rumunsku, Německu a USA za období 2012–2020. Na obrázku č. 15 je uvedeno, kolik % činí podíl veřejných příjmů na hrubém domácím produktu ve vybraných zemích. Stejně jako v případě veřejných výdajů, lídrem v poměru veřejných příjmů na HDP je Německo. Tento poměr dosahuje podobných hodnot jako poměr veřejných výdajů na HDP, protože v Německu je vyrovnaný rozpočet, v některých letech dokonce i přebytkový rozpočet. Lze tedy konstatovat, že poměr příjmů a výdajů na HDP v Německu je stejný.

Co se týče USA a Rumunska, nelze zcela jasně stanovit, jaký stát má jednoznačně vyšší poměr veřejných příjmů na HDP. Oba státy se pohybují ve stejných hodnotách kolem 30 %. Při porovnání tak mocného a ekonomicky vyspělého státu jako USA s Rumunskem, které je státem ekonomicky zaostalejším než dva jiné zkoumané státy, pak nelze zhodnotit

tento údaj jako významný. Poměr veřejných příjmů k HDP ve Spojených státech a v Rumunsku je stejný, avšak ekonomický vývoj a blahobyt obyvatel je v těchto státech rozlišný.

Obrázek 14 Podíl veřejných příjmů na HDP ve vybraných státech (v %)

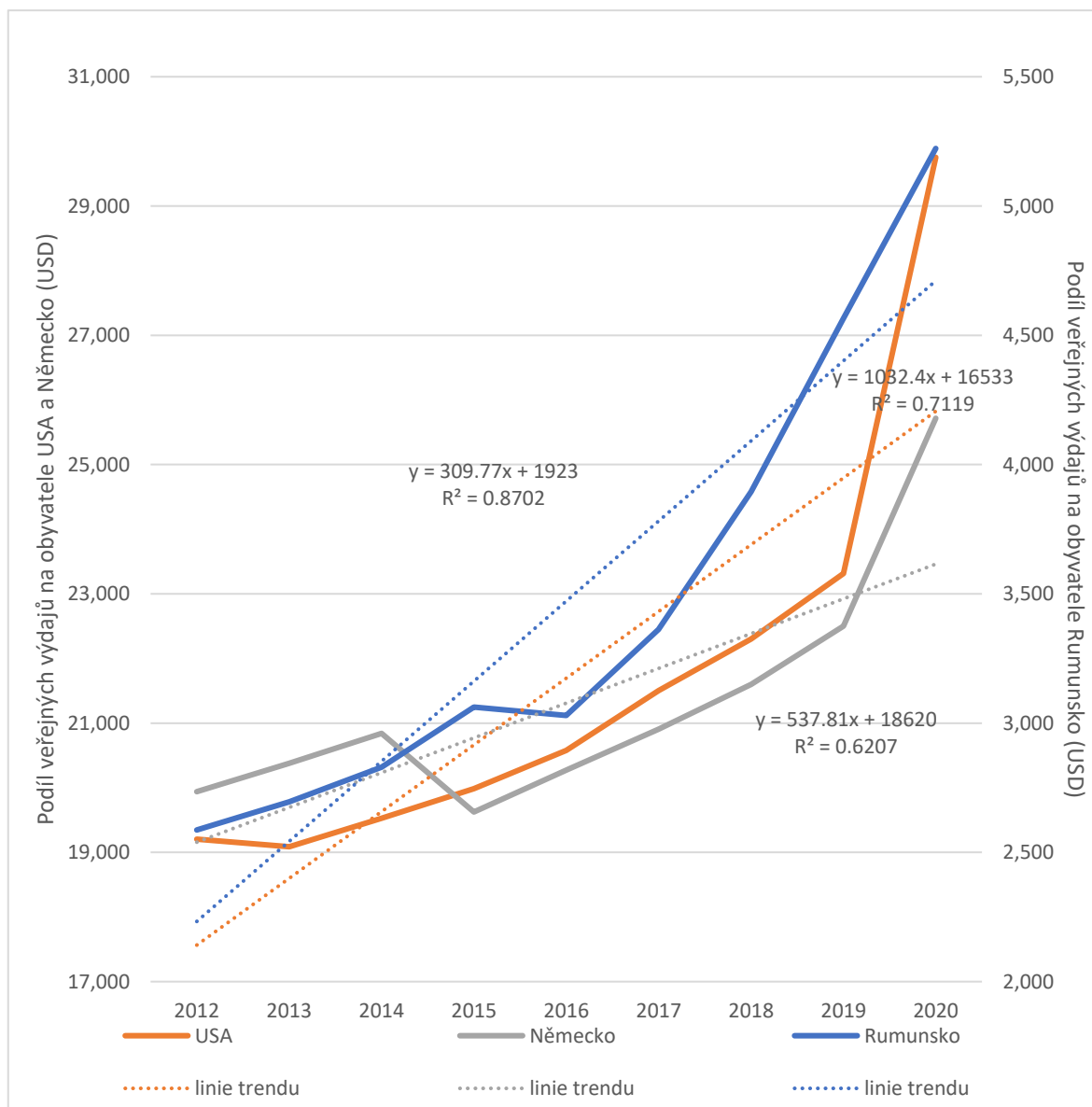

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

5.2.3 Poměr veřejných výdajů na obyvatele ve vybraných zemích

Dalším velmi zajímavým ukazatelem, který zkoumáme v této práci, je poměr veřejných výdajů na obyvatele ve vybraných zemích. Je to přímý ukazatel efektivity veřejných výdajů, protože svědčí o distribuci veřejných výdajů na každého obyvatele. Samozřejmě, pokud tento ukazatel porovnáme s ukazatelem ekonomického blahobytu ve vybraných zemích (Obrázek 15).

Obrázek 15 Podíl veřejných výdajů na obyvatele v USA, Rumunsku a Německu (v USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě Eurostat.eu a Statista.com

USA a Německo mají skoro stejný průběh křivky a stejný vývoj této křivky ve zkoumaném období. Této země mají také vysoký podíl HDP na jednoho obyvatele (Obrázek 16). Podíl veřejných výdajů na jednoho obyvatele se neustále zvyšuje v těchto státech poměrně tomu, jak tyto státy posilují svou sociální politiku a snaží se vytvořit sociálně vhodné podmínky ve všech sférách veřejných statků a služeb.

Na druhou stranu, USA a Německo mají poměrně dobré kapacity pro poskytování veřejných služeb a pro posílení veřejného sektoru. Jsou to ekonomicky vyvinuté

ekonomiky s vysokými příjmy do státního rozpočtu, s velmi vysokou životní úrovní občanů a vysokým HDP na obyvatele. Tyto státy zvyšují veřejné výdaje právě v oblastech, které vyžadují zdokonalení, zefektivnění. Tyto státy mají velmi dobrý a transparentní systém kontroly veřejných výdajů na veřejné statky.

Rumunsko je na cestě ekonomického rozvoje. Velikost veřejného sektoru v Rumunsku v mnoha aspektech závisí na mnoha faktorech: deficitu státního rozpočtu (jinými slovy, zda stát musí šetřit na výdajích pro snížení deficitu státního rozpočtu), veřejných příjmech, které jsou určeny na zajištění potřeb státu a také na výši veřejných výdajů. Mimo jiné velikost veřejného sektoru závisí na externí výpomoci, zejména na podpoře Rumunska ze strany Evropské unie. Tyto prostředky ve formě dotací jsou většinou cílové, tj. jsou poskytovány za jistým účelem (například, na vylepšení dopravní infrastruktury).

Podíl veřejných výdajů na obyvatele v Rumunsku má rostoucí tendenci. Od roku 2016 neustále stoupá, což svědčí o lepších veřejných službách pro obyvatele a o zlepšení celkové veřejné infrastruktury. Významný podíl na tomto zlepšení mají také dotace ze strukturálních fondů Evropské unie.

5.2.4 Pružnost veřejných výdajů ve vybraných zemích

Dalším ukazatelem je pružnost veřejných výdajů. Z teoretické části lze připomenout, že pružnost neboli elasticita veřejných výdajů je stanovena jako podíl změny veřejných výdajů ke změně HDP. Úkolem je zjistit, jaký ukazatel roste víc – HDP nebo veřejné výdaje.

Za účelem provedení porovnání pružnosti veřejných výdajů ve zkoumaných státech lze uvést tabulku, která má větší přehlednost a vypovídací schopnost, než graf.

Tabulka 2 Pružnost veřejných výdajů ve vybraných zemích

	2013/12	2014/13	2015/14	2016/15	2017/16	2018/17	2019/18	2020/19
Rumunsko	0,3	1,0	-0,7	-0,3	0,8	1,1	4,6	-2,9
USA	0,02	0,7	0,8	1,3	1,2	0,8	1,3	-9,7
Německo	0,1	0,7	-1,1	-4,8	1,5	0,7	0,3	3,3

Zdroj: vlastní zpracování

Při zhodnocení tohoto ukazatele pružnosti je nutno si připomenout, že veřejné výdaje jsou součástí hrubého domácího produktu. Podle výdajové metody se HDP počítá jako součet G (veřejných výdajů na nákup statků), I (soukromých hrubých domácích investic),

C (výdajů domácností na spotřebu), X (čistý export). (Soukup, 2018, s. 21) Podle studie Gromova (2015), to znamená, že zvýšení veřejných výdajů může být dodatečnou stimulací ekonomického růstu. Zvýšení vládních výdajů však nepřímo ovlivňuje soukromý sektor, který určuje další tři složky poptávky.

Zaprvé, zvýšení vládních výdajů bude mít negativní dopad na spotřebu domácností, protože jejich růst musí být vyvážen zvýšením celkového výběru daní – buď současně, nebo někdy v budoucnosti. V obou případech se díky důchodovému efektu sníží disponibilní příjem domácnosti, a tedy i spotřeba. Za standardních předpokladů, domácnosti plně kompenzovaly růst vládních výdajů snížením spotřeby 1: 1. To jim umožňuje ušetřit více na pokrytí budoucích zvýšení daní. Takový případ úplné substituce se opírá o řadu předpokladů, které ve skutečnosti nejsou splněny. Spotřeba se tedy sníží v menší míře, než se zvýší vládní výdaje (Gromov, 2015).

Zadruhé, růst vládních výdajů negativně ovlivňuje investiční aktivitu podniků, což předpokládá, že se v budoucnu zvýší daně související s jejich druhy činností. Je zřejmé, že tyto daně snižují očekávanou ziskovost projektů a odrazují od investic. Soukromé investice jsou tak vytlačovány vládní spotřebou, což z dlouhodobého hlediska vede ke zhoršení kvality výběru investičních projektů a v důsledku toho ke snížení návratnosti investic.

Zatřetí, zvýšení vládních výdajů v důsledku výše popsání důchodového efektu sníží poptávku po dovozu. Současně však úrokové sazby porostou v důsledku zvýšení

poptávky po penězích v důsledku zvýšení nominálního HDP v důsledku zvýšení vládních výdajů a posílí se národní měna a odpovídajícím způsobem se zvýší dovoz. Výsledná změna v dovozu bude tedy nevýznamná a posílení národní měny zase nevyhnutelně povede ke snížení vývozu (Gromov, 2015).

V tabulce č. 2 jsou uvedeny ukazatele elasticity veřejných výdajů. V Rumunsku v letech 2013-2017 pružnost veřejných výdajů je nižší než jedna, což znamená, že veřejné výdaje rostou pomalejším tempem než HDP. Tento ukazatel je vyšší než 1 v letech 2018-2019. To znamená, že veřejné výdaje se zvyšovaly rychleji, než rostl HDP. V porovnání s USA nelze jednoznačně zjistit významné rozdíly. Například, v prvních třech zkoumaných letech tento ukazatel byl pod hodnotou jedna, ale v období 2017/2016 a 2016/2015 se tento ukazatel zvyšuje nad 1, což znamená, že růst veřejných výdajů byl větší než růst HDP.

Stejný závěr lze udělat v kontextu Německa. Elasticita veřejných výdajů kolísá. Ukazatel se zvyšuje v období 2017/2016 a 2020/2019. Není ale přímá souvislost s ekonomickým vývojem země a pružnosti veřejných výdajů.

6 Měření účinnosti vlády na sociálních výsledcích ve vybraných zemích

V následujícím textu je analyzována účinnost veřejných výdajů potažmo vlády zkoumaných zemí v provádění veřejné politiky. Především je analyzován Giniho koeficient, tedy rovnoměrnost rozdělení bohatství v zemi. Pak jsou analyzovány vybrané ukazatele z oblasti vzdělávání a zdravotnictví.

6.1 Giniho koeficient pro stanovení příjmové nerovnosti pro celou populaci pro příjem po zdanění ve vybraných zemích

Dále je zajímavé zkoumat Giniho koeficient ve vybraných státech. Zprv, nerovnost v přerozdělování bohatství může být i v ekonomicky vyspělých zemích. Ekonomický růst nemusí svědčit, že se bohatství v zemi přerozděluje rovnoměrně a spravedlivě. Proto lze porovnat vybrané státy v kontextu hodnoty Giniho koeficientu.

Jak je uvedeno na Worldpopulationreview (2020), Giniho koeficient ve vybraných zemích byl následující v roce 2020 (Tabulka č. 3):

Tabulka 3 Giniho koeficient ve vybraných zemích (za rok 2018)

Stát	Giniho koeficient
Rumunsko	0,33
USA	0,48
Německo	0,317

Zdroj: Worldpopulationreview, 2020

Z uvedené tabulky č. 3 vyplývá, že nejméně spravedlivé rozdělování důchodu je ve Spojených státech. Nehledě na to, že je to ekonomicky vyspělý stát, přerozdělování bohatství v tomto státě je nejméně spravedlivé ze všech zkoumaných států. Lze to vysvětlit tak, že Spojené státy jsou velmi sociálně rozmanitý stát s různými sociálními skupinami obyvatel. Jejich důchod se může lišit významným způsobem, v kontextu konkrétního státu, činnosti dotyčného. Existuje též sociální nerovnost vysvětlována rasovou diskriminací ve společnosti, s níž Spojené státy bojují již desetiletí, ale stále jsou tyto nerovnosti zřejmé ve společnosti.

Rumunsko má poměrně nízký a srovnatelný s Německem Giniho koeficient – 0,33. To znamená, že přerozdělování bohatství ve společnosti je poměrně rovnoměrné. Nízký Giniho koeficient je charakteristický pro sociální stát. V této práci se několikrát zmiňovalo o tom, že Německo je sociálním státem. Rumunsko má stejně vysoký Giniho koeficient, což znamená že bez ohledu na to, že Rumunsko zaostává v ekonomickém vývoji za dvěma jinými zkoumanými státy, Giniho koeficient svědčí o tom, že v tomto státě je spravedlivější přerozdělování bohatství na obyvatele.

V rámci hledání dalších informací a studií o nerovnosti přerozdělování bohatství se podařilo dohledat studii, která se přímo věnuje problematice přerozdělování bohatství v Německu – Zpráva Institutu pro hospodářský a sociální výzkum (Wirtschafts – und Sozialwissenschaftliches Institut – WSI) při Nadaci Hans Bökler a Německého odborového svazu (DGB). Ve zprávě se uvádí, že nerovnost v příjmech obyvatel Spolkové republiky Německo dosáhla nejvyšší hodnoty od znovusjednocení země v roce 1990. Například nejchudší skupina domácností – a to jedna pětina z celkového počtu – tedy ekonomicky stále více ztrácí. Jak vyplývá z tohoto dokumentu, celková situace v zemi je přesto pozitivní. Mnoho let příznivých ekonomických podmínek a vývoj trhu práce přispělo k tomu, že takzvaný „disponibilní příjem“ domácností v Německu (Verfügbare Einkommen) v průměru významně vzrostl (součástí těchto příjmů jsou mzdy nebo příjem z podnikání) po daních a příspěvcích na sociální zabezpečení, jakož i sociálních dávkách – pro dítě nebo na bydlení. Různé skupiny populace však získaly velmi odlišné výhody ze zvýšení příjmu. V letech po znovusjednocení Německa Giniho koeficient prudce vzrostl (zejména v letech 1998 až 2005) z necelých 25 % na 28,8 %. Poté měla tendenci stagnovat a během finanční krize dokonce mírně poklesla. Giniho koeficient ale od roku 2010 významně vzrostl, i když ne tak rychle jako před 20 lety, a od roku 2016 (studie WSI je omezena na rok 2016) dosáhl rekordních 29,5 %. Jak lze pozorovat z uvedené tabulky č. 3, v roce 2017 dosáhl hodnoty až 31,7 %. Zvláštností Giniho koeficientu je, že nejsilněji odráží změny ve střední třídě.

6.2 Korelační analýza mezi veřejnými výdaji ve vybraných zemích a úrovni vzdělání

V této kapitole je představena korelační analýza a zjišťována závislost velikosti veřejných výdajů na vzdělání a úrovně vzdělání ve zkoumaných státech. Tabulky v Příloze 11.4. obsahují údaje, které jsou datovou základnou pro měření korelačního koeficientu – závislosti veřejných výdajů na vzdělání a úrovni vzdělanosti.

Za ukazatel úrovně vzdělání je pro účely této diplomové práce považován ukazatel míry dosažení základního vzdělání, za které se považuje dokončený primární stupeň a druhý stupeň vzdělání ve věkové skupině starší 15 let. V Rumunsku a v Německu se jedná o základní a střední vzdělání. V USA je systém vzdělání jiný a střední vzdělání předpokládá ukončení college, který se svou podstatou rovná ukončení středoškolského vzdělání.

Dále byly shromážděny statistické údaje o úrovně dosažného vzdělání v těchto státech a veřejných výdajích na vzdělání jako poměr na HDP. Pro státy Rumunsko a Německo koeficienty úrovně vzdělanosti byly dostupné skoro za všechny analyzované roky – 2012-2017 na oficiálních stránkách Data.worldbank.org. Pro rok 2018 a 2019 tyto údaje byly získány z jiných oficiálních statistik, například Statista.com a Eurostat a dopočítány jako poměr absolutních hodnot výdajů na vzdělání na HDP. Údaje za Spojené státy byly dostupné pouze za dva roky – 2013 a 2014 na oficiálních stránkách Data.wolrdbank.org; údaje za ostatní roky byly dopočítány jako poměr absolutních hodnot výdajů na vzdělání na HDP ve státě.

Následně byla provedena korelační analýza mezi těmito dvěma maticemi souborů – velikostí veřejných výdajů na vzdělání v konkrétním státě a míra dosažení vzdělání. Nezávislou proměnnou byly výdaje na vzdělání; závislou proměnnou – úroveň vzdělanosti. Tabulka 4 Korelační analýza veřejné výdaje na vzdělání a úrovni vzdělanosti ve vybraných státech (2012-2019)

Německo	Veřejné výdaje na vzdělání (% od HDP)	Úroveň vzdělanosti	Korelační koeficient
2012	4,96	96,39	
2013	4,96	96,36	
2014	4,94	96,53	
2015	4,83	96,44	

2016	4,84	96,3	
2017	4,91	96,12	
2018	4,83	96,16	
2019	4,81	96,12	0,47385831
Rumunsko	Veřejné výdaje na vzdělání	Úroveň vzdělanosti	Korelační koeficient
2012	2,95	86,06	
2013	3,05	86,64	
2014	3,13	86,12	
2015	3,11	86,53	
2016	2,97	87,18	
2017	3,1	87,9	
2018	3,1	87,86	
2019	3,11	88,18	0,32728874
USA	Veřejné výdaje na vzdělání	Úroveň vzdělanosti	Korelační koeficient
2012	5,62	95,14	
2013	5,51	95,39	
2014	5,47	95,43	
2015	5,47	95,48	
2016	5,395	95,7	
2017	5,346	95,79	
2018	5,297	96,08	
2019	7	96,13	0,41407205

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Worldbank.org, 2020

Výstupem byla zjištěna korelace:

- 0,47385831 pro Německo,
- 0,32728874 pro Rumunsko,
- 0,41407205 pro Spojené státy Americké.

Tyto koeficienty znamenají střední přímou závislost změny výdajů na vzdělanost. Korelační analýza ukázala, že se zvýšením veřejných výdajů do oblasti základního a středního vzdělávání roste úroveň vzdělanosti ve státě.

Dalším ukazatelem, který byl zkoumán, je počet žáků připadajících na jednoho učitele ve školství ve vybraných státech. Je to důležitý ukazatel z hlediska kvality vzdělávání ve státě, protože čím více dětí připadá na jednoho učitele, tím méně pozornosti připadá od daného učitele na každého jednotlivého žáka. Z toho plyne, že v případě většího počtu žáků na jednoho učitele ve školství, kvalita vzdělávání každého jednotlivého žáka je nižší.

Jak je uvedeno ve studii UNESCO, ideální poměr počtu žáků na jednoho kvalifikovaného učitele závisí na různých faktorech, zejména věku žáka, oblasti vzdělávání a také typu studia. Například, v případě menších dětí je vyžadována větší pozornost učitelů ve vztahu k těmto dětem, zejména během prezenční výuky, ale též při kontrole výsledků výuky. Důležitým kritériem je též zkušenost, dovednost a efektivita učitelů (vysoce kvalifikovaní učitelé mohou být schopni dosáhnout lepších akademických výsledků s většími třídami než méně kvalifikovaní učitelé s menšími třídami). UNESCO uvádí, že při výpočtu a interpretaci tohoto ukazatele je třeba vzít v úvahu existenci výuky na částečný úvazek, školních směn, tříd pro více tříd a dalších postupů, které mohou ovlivnit přesnost a smysluplnost poměrů žáků a učitelů. Je také důležité si uvědomit, že požadavky na národní akademickou kvalifikaci se mohou v jednotlivých zemích lišit.

Nicméně, z hlediska posuzování účinnosti veřejných výdajů do oblasti vzdělávání tento ukazatel je velmi důležitý, protože jednak svědčí nejenom o výdajích na personální náklady do oblasti vzdělávání, ale také o tom, kolik pozornosti se dostane každému jednotlivému žákovi během studia, tudíž jakou kvalitu vzdělávání tento žák dostává. Výsledky jsou prezentovány v tabulce 5.

Tabulka 5 Korelační analýza veřejných výdajů na vzdělání (% od HDP) a počtu žáků na jednoho učitele ve školství ve vybraných státech (2012-2019)

Německo	Veřejné výdaje na vzdělání (% od HDP)	Počet žáků na 1 učitele	Korelační koeficient
2012	4,96	11,7	
2013	4,96	11,6	
2014	4,94	12,3	
2015	4,83	11,7	
2016	4,84	11,6	
2017	4,91	12,5	
2018	4,83	11,7	

2019	4,81	11,6	0,36270384
Rumunsko	Veřejné výdaje na vzdělání	Počet žáků na 1 učitele	Korelační koeficient
2012	2,95	17,6	
2013	3,05	17,9	
2014	3,13	18,2	
2015	3,11	18,9	
2016	2,97	19,3	
2017	3,1	19,3	
2018	3,1	19,9	
2019	3,11	20,3	0,41690792
USA	Veřejné výdaje na vzdělání	Počet žáků na 1 učitele	Korelační koeficient
2012	5,62	14,1	
2013	5,51	14,3	
2014	5,47	14,5	
2015	5,47	14,5	
2016	5,395	14,7	
2017	5,346	14,2	
2018	5,297	14,5	
2019	7	14,6	0,25922448

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Worldbank.org, 2020

Z tabulky č. 5 je patrné, že počet žáků připadajících na jednoho učitele je nejnižší v Německu. V průměru se jedná o 11,5 žáků na jednoho učitele. Na druhém místě jsou Spojené státy americké, kde na jednoho učitele připadá 14,5 žáků. Nejhorší ze tří zkoumaných výsledků je Rumunsko, kde na jednoho učitele připadá v průměru 19 žáků. Přičemž v Rumunsku se počet žáků na jednoho učitele zvyšuje, což svědčí o snižující se míře pozornosti učitelů ve směru k žákům. Může to být způsobeno jednak tím, že se mění celkový počet žáků, celkový počet učitelů nebo třeba to může znamenat změnu poměru mladších dětí a starších dětí, které vyžadují méně pozornosti učitelů nebo třeba mají kombinovanou formu výuky.

Následně byla provedena analýza korelace poměru veřejných výdajů k HDP a počtu žáků na jednoho učitele. Ve všech třech státech byla zjištěna přímá závislost. Nejmenší závislost je zjištěna ve Spojených státech. Toto lze vysvětlit zejména tím, že ve

Spojených státech je jiný vzdělávací systém a mnoho privátních škol. Přímá korelace je zjištěna i v Německu, ale závislost není příliš vysoká stejně jako ve Spojených státech. Větší korelační koeficient je zjištěn v případě Rumunska. Znamená to, že se zvýšením veřejných výdajů se budou zvyšovat veřejné výdaje do oblasti nábory nového personálu do vzdělávání a bude se snižovat počet žáků na jednoho učitele.

6.3 Korelační analýza mezi veřejnými výdaji ve vybraných zemích a úrovni zdravotní péče

Dále byla provedena korelační analýza – zjišťování závislosti změny výdajů do oblasti zdravotnictví a úrovni zdravotní péči. Za indikátor zdravotní péče byl vybrán počet nemocničních lůžek na 1 tisíc obyvatel ve státě. Údaje byly převzaty z data.worldbank.org. Analýza byla provedena za období 2012-2019, protože údaje za rok 2020 nejsou dostupné, ale hlavně rok 2020 v oblasti zdravotnictví by ukazoval značné extrémy, protože v roce 2020 byly mimořádné veřejné výdaje do oblasti zdravotnictví z důvodu pandemie.

Tabulka 6 Korelační analýza veřejných výdajů do oblasti zdravotnictví a počtu nemocničních lůžek na tisíc obyvatel ve vybraných zemích (2012-2019)

Německo	Výdaje na zdravotnictví %	Počet nemocničních lůžek na tis.	Korelační koeficient
	HDP	Obyvatel	
2012	10,85	8,34	
2013	10,99	8,28	
2014	11,02	8,23	
2015	11,18	8,13	
2016	11,23	8,06	
2017	11,32	8	
2018	11,43	7,93	
2019	11,52	7,86	-0,9960314
Rumunsko	Výdaje na zdravotnictví %	Počet nemocničních lůžek na tis.	Korelační koeficient
	HDP	Obyvatel	
2012	4,72	6,6	
2013	5,19	6,67	

2014	5,03	6,71	
2015	4,94	6,79	
2016	4,99	6,84	
2017	5,15	6,89	
2018	5,56	6,95	
2019	5,43	7,01	0,77764554
Spojené státy	Výdaje na zdravotnictví % HDP	Počet nemocničních lůžek na tis. Obyvatel	Korelační koeficient
2012	16,29	2,93	
2013	16,21	2,89	
2014	16,41	2,83	
2015	16,71	2,8	
2016	17,05	2,77	
2017	17	2,87	
2018	16,89	2,78	
2019	17,23	2,76	-0,7593784

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Worldbank.org, 2020

Zjištěné korelační koeficienty byly následující:

- -0,9960314 pro Německo,
- 0,77764554 pro Rumunsko,
- -0,7593784 pro Spojené státy.

V případě Německa a Spojených států byla zjištěna záporná hodnota korelace, tj. obrácená závislost mezi výdaji na zdravotnictví a počtem nemocničních lůžek na tisíc obyvatel. Toto lze vysvětlit jednak tím, že zajištění dostatku nemocničních lůžek patří k základním charakteristikám zdravotní péče. Nemocniční lůžka vznikají při rozvoji nemocniční a zdravotnické infrastruktury ve státě, především v době budování této infrastruktury. Ve vyspělejších státech počet nemocničních lůžek pro obyvatele je zajištěn jako první – také na absolutních počtech nemocničních lůžek na tisíc obyvatel je vidět, že Německo a Spojené státy jsou na tom mnohem lépe než Rumunsko, které je ekonomicky

zaostalejší za Německem a Spojenými státy. Tímto je vysvětlena poměrně vysoká korelace mezi výdaji na zdravotnictví a počet nemocničních lůžek na tisíc obyvatel v Rumunsko. Znamená to, že Rumunsko je stále ve stádiu rozšíření a rozvíjení nemocniční infrastruktury, která patří k základním předpokladům kvalitní zdravotní péče.

Byl zkoumán další ukazatel úrovně zdravotní péče – riziko „ožebračujících výdajů na chirurgické zákroky“ neboli v angličtině *empoverishing expenditure for surgical care* (% of people at risk). Ožebračující výdaje na chirurgické zákroky jsou definovány jako výdaje na zdravotní péči, které vedou k tomu, že domácnost klesne pod převládající hranici chudoby nebo prohloubí její ochuzování, pokud je již chudá. Na jednu stranu, jedná se o ukazatel bohatství obyvatel, ale na druhou stranu také je to velmi významný ukazatel úrovně zdravotní péče a stupně krytí zdravotních rizik obyvatel z veřejných výdajů. Pokud chirurgické zákroky vedou k přílišným výdajům obyvatel až do úrovně, kdy jsou tak tíživé, že domácnost klesá z důvodu těchto výdajů pod úroveň chudoby, znamená to, že úroveň zdravotnictví je nedokonalá, protože stát nepokrývá veškeré možné potřeby na zdravotnickou a chirurgickou péči obyvatel.

Tabulka 7 Korelační analýza veřejných výdajů do oblasti zdravotnictví a % lidí s rizikem „ožebračujících výdajů“ ve vybraných státech (2012-2019)

Německo	Výdaje na zdravotnictví % HDP	Ochuzovací výdaje % lidí s rizikem	Korelační koeficient
2012	10,85	0	
2013	10,99	0	
2014	11,02	0	
2015	11,18	0	
2016	11,23	0	
2017	11,32	0	
2018	11,43	0	
2019	11,52	0	0
Rumunsko	Výdaje na zdravotnictví % HDP	Ochuzovací výdaje % lidí s rizikem	Korelační koeficient
2012	4,72	1,2	
2013	5,19	1,4	
2014	5,03	1,1	
2015	4,94	0,8	

2016	4,99	0,5	
2017	5,15	0,6	
2018	5,56	0,5	
2019	5,43	0,5	-0,4939048
Spojené státy	Výdaje na zdravotnictví % HDP	Ochuzovací výdaje % lidí s rizikem	Korelační koeficient
2012	16,29	0,2	
2013	16,21	0,2	
2014	16,41	0,2	
2015	16,71	0,2	
2016	17,05	0,2	
2017	17	0,2	
2018	16,89	0,2	
2019	17,23	0,2	0,00

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů z Worldbank.org, 2020

V případě Německa % lidí v rizikové skupině se rovná 0 %. To znamená, že každý obyvatel Německa má jistotu jakékoliv chirurgické nebo zdravotní péče bez nutnosti doplácet vlastní prostředky, což by mohlo mít pro danou domácnost negativní finanční důsledek. V případě Německa nebyla zjištěna žádná korelace. Výrazným prvkem, který ovlivňuje situaci v Německu je i existence všeobecného zdravotního pojištění.

V případě Spojených států je poměr lidí v takto vymezené rizikové skupině stanoven na 0,2 % v každém analyzovaném roce. Jedná se o skupinu obyvatel Spojených států, kteří nemají hrazené chirurgické zákroky v rámci pojištění, a není pro toto procento obyvatel tato zdravotní péče hrazená ani z veřejného rozpočtu. Nebyla zjištěna žádná korelace.

V případě Rumunska byla zjištěna korelace -0,7593784, což je poměrně vysoká nepřímá úměra. To znamená, že s růstem veřejných výdajů na zdravotnictví, procento lidí v ohrožení neschopnosti si zaplatit chirurgickou operaci klesá. Opět to znamená, že v Rumunsku je oblast zdravotnictví ve stavu rozvoje, protože ne všichni obyvatelé mají

rovný přístup k chirurgickým zákrokům. V případě, že stát zvyšuje veřejné výdaje na zdravotnictví, počet lidí v této rizikové skupině začne klesat.

7 Výsledky a diskuse

Na základě provedených kvantitativních a kvalitativních analýz provedených v práci a vztahujících se k oblasti veřejných výdajů ve třech zkoumaných státech lze vyvodit následující závěry a výsledky.

Aby bylo možné vyvodit logické závěry o každém státě, je nutno především mít důkladnou představu o ekonomické úrovni všech třech zkoumaných států. Rumunsko je nejméně ekonomiky vyvinutým státem ze všech tří, protože je to stát, který srovnatelně nedávno přistoupil v Evropské unie a svým ekonomickým vývojem je zaostalejší než Německo. Rumunsko čerpá dotace ze strukturálních fondů Evropské unie na rozvoj veřejné infrastruktury, včetně dopravní, městské, zdravotní infrastruktury apod. Na rozdíl od Rumunska je Německo rozvinutým státem, který hospodaří s přebytkovým nebo vyrovnaným rozpočtem. Je to svou podstatou i sociální stát, kde obyvatelům se dostává kvalitní zdravotní a sociální péče. Dle struktury veřejných výdajů je vidět, že ze všech zkoumaných států Německo má největší výdaje na sociální politiku. Dnes Německo zaujímá vedoucí postavení na světě, pokud jde o příjem na obyvatele, objem vývozu a sociální výdaje. Fenomén „ekonomického zázraku“, který kombinuje velmi vysokou míru ekonomického růstu a významné sociální záruky je právě německým fenoménem.

Dále je také nutno představit strukturu veřejného sektoru. V současné době hraje veřejný sektor ekonomiky v různých zemích jinou roli. Národní vláda je zpravidla všude odpovědná za obranu, vydávání peněz, mezinárodní obchod, poštu a další oblasti činnosti společnosti v různých zemích jsou regulovány různými způsoby. Do působnosti místních územních úřadů tradičně patří otázky ochrany pořádku, vzdělání a životní úrovně. Například ve Spojených státech existuje na místní úrovni několik vládních agentur, z nichž každý má pravomoc vybírat daně a je odpovědný za správu jednotlivých programů.

V současné době je podíl sociálních služeb na celkových veřejných výdajích v Německu je přes 30 %. Téměř třetinu služeb představuje důchodové pojištění, více než 20 % zákonné zdravotní pojištění. To znamená, že obyvatel Německa má nárok na spravedlivé přerozdělování veřejných služeb a národního bohatství bez ohledu na jeho věk nebo zaměstnání. Jak ukázaly výdaje na zdravotnictví, v Německu je zajištěna pokročilá zdravotní péče zabezpečující obyvatelům maximální péči. Toto platí pro každého obyvatele, protože i slabším sociálním skupinám jsou poskytovány rovnocenné služby

chirurgické zdravotní péče a nemůže se stát, že se někteří obyvatelé ocitnou za hranici chudoby v případě nutnosti si hradit chirurgické zákroky nebo jinou zdravotní péči Svědčí to o spravedlivém přerozdělování veřejných výdajů mezi obyvatele Německa.

Pomoci Giniho koeficientu bylo též zjištěno, že v Rumunsku a Německu je spravedlivější přerozdělování bohatství na rozdíl od Spojených států, kde bohatství je přerozdělování nerovnoměrně. Je to též důsledkem toho, že Rumunsko a Německo jsou více homogenní státy z hlediska obyvatel.

Při analýze a porovnání velikosti veřejných výdajů ve Spojených státech amerických s Německem a Rumunskem, bylo konstatováno, že veřejné výdaje v USA svou velikostí převyšují veřejné výdaje v ostatních státech, a to jak v absolutním vyjádření, tak v přepočtu na jednoho obyvatele. Nicméně, v přepočtu na jednoho obyvatele Spojené státy jsou velmi blízko Německu, ale mnohokrát převyšují Rumunsko. Ve Spojených státech však poměrně vysoká část veřejných výdajů směřuje do obrany, protože Spojené státy jsou světovou velmocí a udržují své pozice velmoci právě prostřednictvím rozšíření vojenské základny, nákupem vojenského zařízení a budováním vojenských základen v různých zemích světa. Nelze také zapomínat, že USA a rozdíl od zkoumaných Německa a Rumunska má různé vojenské aktivity v zemích blízkého Východu a investuje jako stát velké částky peněz do těchto akcí. Podíl výdajů na sociální zabezpečení je nižší než v Německu. Z tohoto vyplývá, že z hlediska sociálních služeb a veřejných výdajů na ně Německo předbíhá Spojené státy a zajišťuje tak více sociálních garancí pro své obyvatelstvo.

Při hodnocení pružnosti veřejných výdajů jako poměru tempa růstu HDP a tempa růstu veřejných výdajů bylo zjištěno, že Spojené státy v tomto ohledu jsou při srovnání s Německem a Rumunskem na prvním místě, protože ve všech zkoumaných letech je pružnost veřejných výdajů větší než jedna. Pouze v posledním zkoumaném roce HDP ve Spojených státech rostl větším tempem než veřejné výdaje. Obecně lze říct, že ve všech zkoumaných státech je pružnost kladně hodnoceným ukazatelem, protože ve většině časových intervalech je zaznamenán větší růst veřejných výdajů než růst HDP.

Lze zhodnotit veřejné příjmy ve třech státech. Německo předbíhá s velkým rozdílem v ukazateli poměru veřejných příjmů na HDP oba státy – USA a Rumunsko. V Německu jsou poměrně vysoké daně a progresivní daň z příjmu, navíc evidentně dobrá

daňová platební morálka obyvatel, což přináší do rozpočtu poměrně vysoké příjmy. Veřejné příjmy z daní tvoří právě největší část celkových veřejných příjmů v Německu.

Co se týče závislosti velikosti veřejného sektoru a kvality vzdělanosti, lze pozorovat jistou přímou souvislost mezi výši veřejných výdajů a úrovní vzdělanosti ve zkoumaných státech. Tato závislost se v práci zkoumala na základě dvou ukazatelů: úrovně vzdělaných lidí s dosaženým středoškolským vzděláním a počtu žáků na jednoho učitele ve školství. Největší korelace je u Rumunska. Se zvýšením veřejných výdajů do oblasti školství se bude zvyšovat úroveň vzdělanosti a bude se snižovat počet žáků na jednoho učitele.

Korelační analýza provedena pro zjištění závislosti mezi veřejnými výdaji do zdravotnictví a počtem nemocničních lůžek ukázala, že v Německu a v USA neexistuje žádná přímá souvislost, zřejmě protože v těchto státech tento základní ukazatel ve zdravotnictví je již optimální. V Rumunsku byla zjištěna přímá a silná závislost, to znamená, že počet nemocničních lůžek je stále nedostačující a nepokrývá potřeby obyvatelstva v takovém rozsahu jako v Německu nebo v USA.

8 Závěr

Tato práce je věnována velikosti veřejného sektoru a veřejným výdajům a příjmům ve vybraných státech: Rumunsku, Spojených státech a Německu. Hlavním cílem práce bylo zhodnotit, jak velikost veřejného sektoru ovlivňuje hospodářský růst a sociální situaci ve vybrané zemi. Po provedení analýzy a vyhodnocení velikosti veřejného sektoru v různých ukazatelích ve třech vybraných státech, lze konstatovat, že velikost veřejného sektoru má přímý vliv na ekonomickou vyspělost, na sociální služby a zajištění občanů. Toto lze potvrdit na příkladu Německa a Spojených států amerických. V těchto státech je velikost veřejných výdajů na jednoho obyvatele na stejné úrovni. Podíl veřejných výdajů na HDP a podíl veřejných příjmů na HDP je však vyšší v Německu. Právě též Německo se ukázalo jako vyspělejší stát z hlediska rovnoměrnosti přerozdělování bohatství, a to i přes zjištění, že v posledních letech se bohatství rozděluje stále méně rovnoměrně.

Dílčím cílem práce bylo provést měření velikosti veřejného sektoru. Pozornost byla věnována také aspektům jako úroveň zdraví a vzdělávání. Byla provedena analýza veřejných výdajů do oblasti zdravotnictví a školství dle ukazatelů: počet nemocničních lůžek na tisíc obyvatel ve státu, rizika příliš vysokých (ožebračujících výdajů) na chirurgické zákroky, počtu žáků na jednoho učitele ve vybraných státech a také úroveň vzdělanosti obyvatel. Bylo zjištěno, že v Německu je největší velikost veřejných výdajů, ale také že Německo a USA mají vysokou kvalitu vzdělávání a zdravotnictví ve srovnání s Rumunskem, který ve všech ukazatelích zaostává za Německem a USA.

Byla analyzována struktura veřejných výdajů ve třech analyzovaných státech. Bylo zjištěno, že Německo má nejvyšší veřejné výdaje na sociální zabezpečení a sociální služby, proto je nejvíc sociálním státem ze všech analyzovaných zemí. V USA jsou velmi vysoké výdaje na obranu, protože USA je světovou velmocí a chce udržet svou pozici, proto rozšiřuje výdaje na obranu, do vojenských středisek a na ozbrojování.

Byla též provedena analýza Giniho koeficientu v roce 2017 ve všech analyzovaných státech. Výsledek je přibližně stejný v Německu a v USA, přičemž Německo má přerozdělování bohatství spravedlivějším způsobem než v USA.

Hlavním zjištěním provedené analýzy je to, že velikost veřejného sektoru skutečně ovlivňuje kvalitu a objem poskytovaných veřejných služeb. Čím vyšší jsou veřejné výdaje,

tím lepší a kvalitnější je vzdělání ve státě, tím lepší podmínky jsou ve zdravotnictví, alespoň co se týče vybraných ukazatelů. Bylo též zjištěno, že velikost veřejného sektoru se zvyšuje ve všech třech analyzovaných státech, což znamená že se státy vyvíjejí dobrým směrem.

Práce má teoretické a praktické využití, protože na základě vybraných ukazatelů porovnává státy odlišné svou ekonomikou, vyspělostí a také velikostí veřejného sektoru.

9 Seznam použitých zdrojů

- BAUER, Luboš, 2015. *Matematika v ekonomii a ekonomice*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4419-3.
- BESANKO, David, BRAEUTIGAM, Ronald R. 2011. *Microeconomics: international student version*. 4th ed. Hoboken, NJ: Wiley. ISBN 978-0-470-64606-9.
- CZSO, 2015. Mezinárodní srovnání výdajů na zdravotní péči. *Czso.cz*. [online]. [cit. 2020-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46013402/26000517k8.pdf/1f81b4a8-1a24-4470-82cb-f544b1132ee1?version=1.0>
- Definitions. *Digi.city*. [online]. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.digi.city/smart-city-definitions>
- DELOITTE, 2020. Outlook: “Building the Government of the Future, Right Now”. *Deloitte.com*. [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/public-sector/us-gps-2020-outlook.pdf>
- DEMYANOV, Vladimir, MALOZEMOV, Vladislav, 2014. *Introduction to Minimax*. Kindle Edition. Dover Publications.
- DI MATTEO, Livio, 2013. *Measuring government in the twenty-first century: an international overview of the size and efficiency of public spending*. [Vancouver, British Columbia]: Fraser Institute. ISBN 978-0-88975-274-0.
- DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.
- Eurostat, 2018. General government expenditure in the EU in 2017. Highest proportion of government expenditure goes to social protection and health. Total government expenditure continued to decrease. [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9665811/2-15032019-BP-EN.pdf/2340c61d-9dc5-4b5f-9b13-db36ff01c082>

- Evropský konvergenční program. Rumunsko. *European Commission*. [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-convergence-programme-romania_en.pdf
- FLYNN, Norman, ASQUER, Alberto, 2016. *Public Sector Management*. SAGE. ISBN 9781473994522.
- FOTR, Jiří, HNILICA, Jiří, 2014. *Aplikovaná analýza rizika ve finančním managementu a investičním rozhodování*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5104-7.
- Gini Coefficient by Country 2020. *Worldpopulationreview.com*. [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gini-coefficient-by-country>
- GROMOV, A.D. 2015. Vlijanie gosudarstvennykh raskhodov na ekonomicheskij rost. *Financial journal* č. 4., s. 62-71 .
- HAMERNÍKOVÁ, Bojka, MAAYTOVÁ, Alena, 2007. *Veřejné finance*. 3. vyd. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-301-0.
- HOLMAN, Robert, 2011. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074000065.
- How does the federal government spend its money? *The tax policy center's* [online]. 2020 [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <https://www.taxpolicycenter.org/briefing-book/how-does-federal-government-spend-its-money>
- IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, 2020. *Knoema.ru* [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://knoema.ru/IMFWEO2020Oct/imf-world-economic-outlook-weo-database-october-2020>
- IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, 2020. *Knoema.ru* [online]. 13.10.2020 [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <https://knoema.ru/IMFWEO2020Oct/imf-world-economic-outlook-weo-database-october-2020>
- IROZHLAS.CZ, 2020. Německo. Státní rozpočet a deficit 2020. *iRozhlas.cz*. [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/nemecko-statni-rozpocet-deficit-2020_1911291500_ako

- ISLAM, Jaan S., ISLAM, Meltem, 2018. *Economics of Sustainable Energy*. John Wiley. ISBN 9781119525929.
- JIRÁNKOVÁ, Martina, 2017, Průmyslová politika zemí BRICS jako nástroj státního kapitalismu. 25(1), 3–21, *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://aop.vse.cz/pdfs/aop/2017/01/01.pdf>
- JUREČKA, Václav, 2017. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0251-8.
- JUREČKA, Václav, 2018. *Mikroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0146-7.
- KOZEL, Roman, MYNÁŘOVÁ, Lenka, SVOBODOVÁ, Hana, 2011. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3527-6.
- KRAFTOVÁ, Ivana, 2002. *Finanční analýza municipální firmy*. V Praze: C.H. Beck. C.H. ISBN 80-7179-778-2.
- LIPOVSKÁ, Hana, 2017. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0120-7.
- MAAYTOVÁ, Alena, OCHRANA, František, PAVEL, Jan, 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5561-8.
- MARTYKANOVÁ, Zuzana, 2007. *Parlamentní institute. Vybraná témata. Německo - volby 2005. Parlament České republiky*. [PDF].
- MEGGINSON, William L., 2016. Privatization, State Capitalism, and State Ownership of Business in the 21st Century. *Foundations and Trends in Finance: Forthcoming*. University of Oklahoma. Dostupné také z: <https://ssrn.com/abstract=2846784>
- MIKUŠOVÁ MERIČKOVÁ, Beáta, ŠEBO, Ján, ŠTRANGFELDOVÁ, Jana, 2011. *Základy veřejných financí*. Brno: Rašínova vysoká škola. ISBN 978-80-87001-26-4.
- NEUBAUER, Jiří, SEDLAČÍK, Marek, KRŽIŽ, Oldřich, 2016. *Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5786-5.

- NOVÝ, Ivan, SURYNEK, Alois, 2006. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Manažer. ISBN 80-247-1705-0.
- OCHRANA, František, PAVEL, Jan, VÍTEK, Leoš, 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3228-2.
- OPLETALOVÁ, Alena, SVOBODA, Ivo, 2007. *Veřejná správa a finance: vybrané kapitoly*. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-80-87071-33-5.
- PALATKOVÁ, Monika, 2013. *Management cestovních kanceláří a agentur*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3751-5.
- PEKOVÁ, Jitka, 2008. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-358-4.
- PEKOVÁ, Jitka, 2011. *Veřejné finance: teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-698-1.
- PROVAZNÍKOVÁ, Romana, 2015. *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5608-0.
- SLAVÍK, Jakub, 2014. *Marketing a strategické řízení ve veřejných službách: jak poskytovat zákaznický orientované veřejné služby*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4819-1.
- SOUKUP, Jindřich, POŠTA, Vít, NESET, Pavel, PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-537-7.
- STAMULE, Tanase, 2018. *European Commission. Public Administration Characteristics and Performance. Romania*. European Commission. [online]. Bukharest University of economic Studies [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/>
- SUCHÁNEK, Petr, 2013. *Vliv kvality na výkonnost a konkurenceschopnost podniku*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6627-4.

- SYNEK, Miloslav, KOPKÁNĚ, Heřman, KUBÁLKOVÁ, Markéta, 2009. *Manažerské výpočty a ekonomická analýza*. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-154-3.
- TOMEŠ, Zdeněk, 2008. *Hospodářská politika: 1900-2007*. V Praze: C.H. Beck. ISBN 9788074000027.
- UNESCO. 2020. Pupil-qualified teacher ratio by level of education. [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/node/3297547>
- VALLIANATOS, Mark, 2015. *Uncovering the Early History of “Big Data” and the “Smart City” in Los Angeles*. *Boom A journal of California* [online]. Boomcalifornia.com 2014 [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: <http://www.boomcalifornia.com/2015/06/uncovering-the-early-history-of-big-data-and-the-smart-city-in-la/>

10 Přílohy

10.1 Statistické údaje Rumunsko

Tabulka 8 Statistika veřejných výdajů a příjmů v Rumunsku

Rumunsko	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HDP (USD, miliardy)	170,6	190,8	200,0	177,7	188,1	211,7	241,5	250,1	237,8
Veřejné výdaje (USD, miliardy)	51,98	53,95	56,45	60,86	59,86	66,04	76,08	88,56	101,3
Podíl veřejných výdajů na HDP (%)	30,5 %	28,3 %	28,2 %	34,2 %	31,8 %	31,2 %	31,5 %	35,4 %	42,6 %
Veřejné příjmy (USD, miliardy)	48,3	50,0	53,6	58,4	55,2	60,0	69,4	76,5	76,1
Podíl veřejných příjmů na HDP (%)	28,3 %	26,2 %	26,8 %	32,9 %	29,4 %	28,3 %	28,7 %	30,6 %	32,0 %
Počet obyvatel (mil. osob)	20,1	20,0	20,0	19,9	19,8	19,6	19,5	19,4	19,4
Podíl veřejných výdajů na obyvatele	2 586,6	2 694,9	2 829,2	3 061,8	3 029,1	3 361,9	3 895,1	4 565,0	5 222,7
Změna HDP	11,8 %	4,8 %	-11,1 %	5,9 %	12,5 %	14,1 %	3,6 %	-4,9 %	
Změna veřejných výdajů	3,8 %	4,6 %	7,8 %	-1,6 %	10,3 %	15,2 %	16,4 %	14,4 %	
Elasticita (pružnost) veřejných výdajů	0,3	1,0	-0,7	-0,3	0,8	1,1	4,6	-2,9	
HDP na obyvatele (tis. USD)	8,5	9,5	10,0	8,9	9,5	10,8	12,4	12,9	12,3
Veřejné výdaje RON	207,921	215,81	225,808	243,426	239,429	264,161	304,302	354,247	405,278
Veřejné výdaje USD (1RON = 0,25 USD)	51,98	53,95	56,45	60,85	59,85	66,04	76,07	88,56	101,31
Veřejné příjmy RON	193,148	200,038	214,315	233,795	220,966	239,867	277,452	305,947	304,529
Veřejné příjmy USD (1RON = 0,25 USD)	48,287	50,0095	53,57875	58,44875	55,2415	59,96675	69,363	76,48675	76,13225

Zdroj: IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, 2020

10.2 Statistické údaje USA

Tabulka 9 Statistika veřejných výdajů a příjmů v USA

USA	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HDP (USD, miliardy)	16 197,1	16 784,8	17 527,3	18 238,3	18 745,1	19 542,9	20 611,9	21 433,2	20 807,3
Veřejné výdaje (USD, miliardy)	6032,3	6037,2	6219,3	6411,1	6648,7	690	7290,5	7659,3	9818,5
Podíl veřejných výdajů na HDP (%)	37,2 %	36,0 %	35,5 %	35,2 %	35,5 %	3,5 %	35,4 %	35,7 %	47,2 %
Veřejné příjmy (USD, miliardy)	4731,9	5271,1	5508,1	5762,6	5830,7	6004,7	6097,8	6298,4	5923,9
Podíl veřejných příjmů na HDP (%)	29,2 %	31,4 %	31,4 %	31,6 %	31,1 %	30,7 %	29,6 %	29,4 %	28,5 %
Počet obyvatel (mil. osob)	314,1	316,3	318,5	320,8	323,1	325,1	326,9	328,5	330,0
Podíl veřejných výdajů na obyvatele	19 205,0	19 086,9	19 526,8	19 984,7	20 577,8	2 122,4	22 301,9	23 316,0	29 753,0
Změna HDP	3,6 %	4,4 %	4,1 %	2,8 %	4,3 %	5,5 %	4,0 %	-2,9 %	
Změna veřejných výdajů	0,1 %	3,0 %	3,1 %	3,7 %	-89,6 %	956,6 %	5,1 %	28,2 %	
Elasticita (pružnost) veřejných výdajů	0,0	0,7	0,8	1,3	-21,1	174,9	1,3	-9,7	
Podíl HDP na obyvatele (tis. USD)	51,57	53,07	55,03	56,85	58,02	60,11	63,05	65,25	63,05

Zdroj: IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, 2020

10.3 Statistické údaje Německo

Tabulka 10 Statistika veřejných výdajů a příjmů v Německu

Německo	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HDP (USD, miliardy)	3 529,4	3 733,9	3 890,1	3 357,9	3 468,9	3 681,3	3 965,6	3 861,6	3 780,6
Veřejné výdaje (USD, miliardy)	1603,1	1642,6	1686,02	1602,9	1668,4	1728,9	1790,6	1869,7	2139,6
Podíl veřejných výdajů na HDP (%)	45,4 %	44,0 %	43,3 %	47,7 %	48,1 %	47,0 %	45,2 %	48,4 %	56,6 %
Veřejné příjmy (USD, miliardy)	1603,4	1644,1	1708,1	1774,3	1712,1	1782,2	1864,6	1932,7	1815,2
Podíl veřejných příjmů na HDP (%)	45,4 %	44,0 %	43,9 %	52,8 %	49,4 %	48,4 %	47,0 %	50,0 %	48,0 %
Počet obyvatel (mil. osob)	80,4	80,6	80,9	81,7	82,3	82,7	82,9	83,1	83,2
Podíl veřejných výdajů na obyvatele	19 938,8	20 379,7	20 840,8	19 624,7	20 272,7	20 905,8	21 600,0	22 499,6	25 716,2
Změna HDP	5,8 %	4,2 %	-13,7 %	3,3 %	6,1 %	7,7 %	-2,6 %	-2,1 %	
Změna veřejných výdajů	2,5 %	2,6 %	-4,9 %	4,1 %	3,6 %	3,6 %	4,4 %	14,4 %	
Elasticita (pružnost) veřejných výdajů	0,4	0,6	0,4	1,2	0,6	0,5	-1,7	-6,9	
HDP na obyvatele (tis. USD)	43,9	46,3	48,1	41,1	42,1	44,5	47,8	46,5	45,4
Veřejné výdaje v mld. EUR	1 233,1	1 263,5	1 296,9	1 335,8	1 390,4	1 440,8	1 492,2	1 558,1	1 783,0
Veřejné výdaje v mld. USD	1 603,1	1 642,6	1 686,0	1 602,9	1 668,4	1 728,9	1 790,6	1 869,7	2 139,6
Veřejné příjmy v mld. EUR	1 233,4	1 264,7	1 313,9	1 364,9	1 426,8	1 485,2	1 553,9	1 610,6	1 512,7
Veřejné příjmy v mld. USD	1 603,4	1 644,1	1 708,1	1 774,3	1 712,1	1 782,2	1 864,6	1 932,7	1 815,2

Zdroj: IMF: World Economic Outlook (WEO) Database, 2020